БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1959 ЯНВАРЬ 30 ПЯТНИЦА № 22 (4250)

Өртээ 20 коп.

Марксизм-ленинизмниң тугунуң адаа-биле бистер, чер кырынга эң-не кедилиг эки, эң-не чөптүг ниитилелди — коммунистиг ниитилелди тургуспушаан, бурунгаар бүзүрелдиг чоруп олурар бис.

(СЭКП-ниң ээлчег чок XXI съездизинге эш Н. С. Хрущевтуң илеткелинден).

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының ээлчег чок XXI съездизинде

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының ээлчег чок XXI съездизи болунуң ажылын Кремльдиң Улуг ордузунга январь 28-те үргүлчүлээн. «1959—1965 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң контроль чурагайларының дугайында» эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң талазы-биле санал беришкиннери эгелээн.

Эртенги хуралга эш **Н. В. Подгорный** санал берген. Коммунизм тургузуушкунуң калбартырының утка талазы-биле өндүр чаагай болгаш хемчээлдер талазы-биле кайгамчык улуг планы эш Н. С. Хрущевтуң илеткелинде айыттынган деп ол медеглээн. Илеткел болза Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязын, бүгү совет улусту, акы-дуңма коммунистиг партияларны ажыл-чорудулганың дайынчы программазы-биле чепсеглеп турар. Чеди чыл планы бүгү улустуң угаан-бодалын болгаш күзел-чүткүлүн илергейлеп турар деп оратор онзалап демдеглээн. Эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин чугаалажып көөрүнге Украинага 12 миллион чыгам ажылчыннар, колхозчулар, интеллигенцияның төлээлекчилери киришкен. Украинаның Коммунистиг партиязының съездизи тезистерни бүрүнү-биле чүүлдүгзүнген болгаш чеди чыл планы Украинага үлетпүрнүң чамдык адырларынга 5—6 чылдарның дургузунда, а көдээ ажыл-агыйга — 5 чылдарның дургузунда күүседиттинген туруп болурун медеглээн. Эш Н. В. Подгорный колхоз тургузуунуң айтырыгларын тодаргай чугаалаан.

Москваның коммунистери ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң чеди чыл программазын изиг-биле чүүлдүгзүнүп турар деп эш **В. И. Устинов** (Москва хоорайның партия организациязы) съездиге болунуң саналынга чугаалаан. Чеди чылдарның дургузунда Москваның үлетпүрүнге машина тудуу колдады хөгжүүрүн ол онзалап демдеглээн. Чуртка үндүрер металл кезер станоктарның нийти санының барык 10 хуузун 1965 чылда маңаа бүдүрер. Найысылалдың эң улуг 27 бүдүрүлгелерин, өске-даа заводтарның болгаш фабрикаларның 139 цехтерин база участоктарын комплексилиг механизастаары болгаш автоматчыдары эң чоокку чылдарда боттанган турар ужурлуг. Ам Москвада чоруп турар чуртталга тудуунуң аажок улуг хемчээлдеринге хамаарыштыр чеди чылдың дургузунда найысылалга 20 миллион дөрбелчин метр чыгам чуртталга шөлүн туткан турар ужурлуг деп оратор чугаалаан. Ол дээрге революция мурнундагы ийи Москвадыр.

Көдээ ажыл-агыйның продуктулуун бедидеринге Россия Федерациязының бар аргаларын эш **Д. С. Полянский** болунуң саналынга тодаргайлап чугаалаан. Совет Эвилелинде эң улуг бо республика амгы үеде чурттуң үлетпүр продукциязының үштүн ийизин болгаш көдээ ажыл-агый продукциязының деңкезиниң хөйүн берип турар. Россия Федерациязы тараа, эът, сүт болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа продуктуларын бүдүрерин көвүдедириниң улуг курлавырларлыг болуп турарын оратор демдеглээн. Республиканың колхозтары болгаш совхозтары көдээ ажыл-агыйны хөгжүдер талазы-биле чеди чылдың планныг көргүзүглерин чүгле доолдур эвес, харын ажыр күүседип болурун айтып турар саннарны ол көргүскен.

Индирде — Горький областың 150 муң кежигүннерлиг партия организациязының төлээлекчизи эш **Л. Н. Ефремов**. Коммунизм тургузуушкунуң калбартырының эртем талазы-биле үндезилеттиг программазы эш Н. С. Хрущевтуң илеткелинде тода болгаш билдингир кылдыр эчизинге чедир тайылбырлаттынган деп ол чугаалаан. Чурттуң эң улуг индустриалдыг областарының бирээзи — Горький областың үлетпүрүнүң хөгжүлдезин эш Л. Н. Ефремов чугаалаан. Горький область чуртта үндүрүп турар автомобильдерниң, фрезер станоктарының, хем судноларының элээн хөй кезээн, химия, ыяш болгаш саазын үлетпүрүнүң элээн хөй хемчээлдиг продукциязын берип турар. Комплексилиг автоматчыдылганың болгаш механизастаашкынның суурунга бүдүрүлгелерни техника талазы-биле чаарты чепсеглээрин боттандырар дээш областың партия организациязы, бүгү ажылчы чоннары демисежип турарын ол чугаалаан.

Кыдаттың Компартиязының ТК-зының Даргазының оралакчызы **Чжоу Энь-лайның** чедирген байырын съезд дыңмиттиг адыш часкаашкыны-биле уткаан. Бүгү кыдат улустуң болгаш Кыдаттың Коммунистиг партиязының өмүнээзинден съездиниң төлээлеринге ол байыр чедирген. Кыдатка доктаамал көргүзүп турар акы-дуңма дузаламчызы дээш совет улуска болгаш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязынга хамаарыштыр кыдат улустуң хүндүткеп көрүүшкүнүнүң болгаш улуг чаагай өөрүп четиришкининиң сагыш сеткилин илередирин күзеп тур мен деп эш Чжоу Энь-лай чугаалаан. СЭКП-ниң XXI съездизин чыыдырганы политиктиг амыдыралга кайгамчык улуг болуушкун болуп турар деп Чжоу Энь-лай медеглээн. Кыдаттың Компартиязының ТК-зындан СЭКП-ниң XXI съездизинге Кыдаттың Коммунистиг партиязының ТК-зының Даргазы эш Мао Цзэ-дунның ат салгаш чоруткан байырлыг бижиин эш Чжоу Энь-лай номчаан.

Чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүн хөгжүдериниң база улустуң херегдел бараанныарын бүдүрерин дыка көвүдедириниң айтырыгларын эш **А. Н. Косыгин** болунуң саналынга чырыдып чугаалаан. Чурттуң чиик үлетпүрүнүң нийти продукциязы бо чеди чылда барык бүдүн чартык катап көвүдээн турар ужурлуг деп ол сагындырган. Совет Эвилелинге пөстерни, хептерни, идиктерни болгаш улустуң херегделиниң өске-даа чүүлдерин бүдүрерин көвүдедирге чаа технологияны, чаа, эң-не бүдүрүкчүлүг машиналарны, чаа чиэтти эң дүрген нептередирин онза чугула деп оратор чугаалаан. Чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүнүң бүдүрүлгелери бо чеди чылда кол нуруулайында Ортаакы Азияның, Казахстанның экономиктиг чаа районнарынга, Уралга болгаш Сибирьге туттунган турарын ол онзалап демдеглээн.

Эш **К. Т. Мазуров** санал берген. Совет Эвилели төөгүлүг кыска хуусаада кайгамчык улуг чедиишкиннерни чедип алган болгаш социалистиг лагерьниң чурттары-биле кады ам тайбыңның күчүлүг фронтузу болуп турар деп ол онзалап демдеглээн. Коммунистиг партияның эп чоруткан болгаш ленинчи национал политиканың принциптеринге үндезилеттинген хемчеглер улустар аразынга тайбыңның быжыглаарынга болгаш национал республикаларның хөгжүлдезинге идиг берген деп оратор демдеглээн. Белоруссияның Коммунистиг партиязының XXIII съездизи эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин көрүп, оларны бир эп-сеткилдиг чүүлдүгзүнген деп эш К. Т. Мазуров медеглээн. Совет улустуң коммунизмче бурунгаарлаашкынынга ону чүү-даа чүве ара доктаадып шыдавас деп ол чугаалаан.

Польшаның Каттышкан ажылчын партиязының ТК-зының Бирги секретары **Владислав Гомулканың** чугаазын съездиниң төлээлери чылыг чаагай адыш часкаашкыннары-биле уткаан. Бүгү делегейде коммунистиг шимчээшкинниң чаңгыс эвиниң алдары дээш, СЭКП-ниң болгаш Польшаның каттышкан ажылчын партиязының дем кадылгазының алдары дээш, бүгү улустарның аразында найыралдың алдары дээш ол йөрээлдер салган.

Кежээки хуралга санал берген эш **Н. И. Беляев** ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң талазы-биле Совет Эвилелиниң бүгү республикаларының эрге-ажыктарын барымдаалап көрүп турар чеди чыл планын күүседиринге улуг роль тараа бүдүрериниң талазы-биле амгы үеде ийиги черни (Россия Федерациязының соонда) ээлеп турар болгаш цинк, коргулчун, чес болгаш үлетпүрнүң өске-даа продукциязын бүдүрер талазы-биле ССРЭ-де кол черни ээлеп турар Казахстанга хамааржыр дээрзин онзалап демдеглээн. Казахстанның ажылчы чоннары бо чылын безин болгаш чеди чылдың дараазындагы чылдарында тараанның нийти чыылдазын бүдүн чартык миллиард пудтан эвээш эвеске чедирерин шиитпирлээн деп эш Н. И. Беляев демдеглээн.

Эш **А. П. Кириленко** Свердловск областың индустриалдыг хөгжүлдезиниң дугайын чугаалаан. Сөөлгү чылдарда ооң бүдүрүлгелеринге беш чүс ажыг чаа сайзырангай приборларны база аппараттарны тургускан болгаш ам оларны белеткеп үндүрүп турар. Областың продукциязы 31 чурттарже, ооң иштинде социалистиг лагерьниң бүгү чурттарынче барып турар. Чеди чыл планын күүседиринге кайгамчык улуг көдүрлүүшкүн идиг бээр, ынчаарга коммунизм тургузуушкунун калбартырының бо делгеренгей программазын областың ажылчыннары, колхозчулары болгаш интеллигенциязы шак ындыг көдүрлүүшкүн-биле уткаан дээрзин оратор онзалап демдеглээн.

Италияның Коммунистиг партиязының ТК-зының Чиңгине секретары **Пальмиро Тольяттиниң** чугаазын съездиниң төлээлери чылыы-биле уткаан. Совет Эвилелиниң хөгжүлдезин, тайбыңның болгаш социализмниң херээнге Совет чурт кайы хире улуг идигни берип турарын ханы ынакшылдың болгаш хүлээп көрүүшкүнүнүң сагыш сеткили-биле хайгаарап турар Италияның ийи миллион ажыг коммунистериниң болгаш комсомолчуларының өмүнээзинден съездиниң төлээлеринге акы-дуңманың изиг байырын ол дамчыткан.

Францияның Коммунистиг партиязының ТК-зының секретары **Жак Дюкло** индирге кээстүп келирге үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны-биле уткаан. Францияның компартиязының, ооң Төп Комитединиң, а ол ышкаш Францияның ажылчын аңгызының болгаш ажылчы массаларының өмүнээзинден съездиниң төлээлеринге ол байыр чедирген.

Силерниң кайгамчыктыг съездиңерге олурушпушаан, бистиң улуг херээвистиң тиилээринге улам-на бүзүреп, коммунистер болуп, бүгү кижи төрелгетенниң идегели болгаш келир үези дээш демиселчилер болуп турарывыска чоргаарланып тур бис деп Жак Дюкло медеглээн.

Кежээки хуралга **А. И. Хворостухин** (Туланың парторганизациязы), **А. Н. Ларионов** (Рязаньның парторганизациязы) база санал бергеннер. Съезд болунуң ажылын үргүлчүлеп турар.

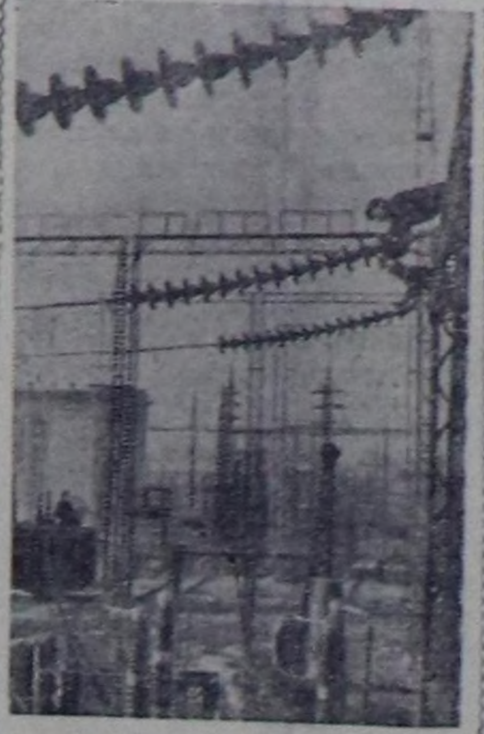

Узбек ССР. Республикада Куйлюктуң эң улуг электростанциязының бирги ээлчээ ажыглалдага кирген. Ону Байрак-Кум ГЭС-тиң болгаш Ангрен ГРЭС-тиң шугумунда тудуштурган. Дузалал станциязы Ташкентиниң үлетпүр бүдүрүлгелерин хандырып турар. Дузалал станциязының сөөлгү ийи ээлчээнде эп-телге ажылдары СЭКП-ниң съездизи ажыттынар хүнде доозулган.

Шак-ла ындыг күчүлүг ийи дузалал станцияларының тудуу ам Ташкентиде чоруп турар. Оларны ажыглалга кииргениниң соонда энергетиканың улуг системазының тудуш дээрбээ турлугустунгаш, Казахстанның болгаш Таджикистанның энергесистемазы-биле тутчу бээр.

Чурукта: Куйлюктуң дузалал станциязы.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Калбак болгаш дорт орук

АЛМА-АТА. (СЭТА). Январь 28-те Казахстанның ажылчы чоннарының күзел-бодалдары СЭКП-ниң XXI съездизиниң ажылы үргүлчүлеп турар Москваның кремлинче салдынган.

Казахстанның магнидиниң тудугжузу Даку Абдиевтиң чугаалааны:

— Төрээн Коммунистиг партиявыстың ачызы-биле бистер, казахтар бодувустуң күрүне, хосталга болгаш аас-кежик талазы-биле бүгү-ле чүүлдерлиг болуп турар бис. Партияның съездизиниң чугаалажып турары чеди чыл планы болза калбак болгаш дорт орук, ол оруктар-биле партия совет кижилерни коммунизмниң өнчүр бединиче аппаар. Моон ужурунда төөгүлүг съезд, эш Н. С. Хрущевтуң илеткели—мээң болгаш мээң эштеримге улуг байырлал болур. Ынчангаш Казахстанның бирги домназы ам бодунуң болур хемчээлинге кайгамчык бедиц үнгени-биле съездиге төлептиг ужуражып тур бис. Ам ол Казахстанның баштайгы шоюн бээр. Чеди чылдың онаалдаларын доюдур болгаш ажыр күүседириниден артык күзел бистерде, тудугжуларда чок!

Шахтерлар, каң ээлдирикчилери, машина тудукчулары, балыкчылар, колхозчулар, совхозтарның ажылчыннары база бир дөмей ындыг күзел чүткүлдүглер.

Бодунуң эштериниң ханы бодалдарын илеретпишаан, Акмолин областың Кайрактинск кур чер совхозунуң коммунистиг күш-ажыл бригадазының бригадири Анатолий Томастың чугаалааны болза:

— Эш Н. С. Хрущевтуң илеткелин дыңнааш, бистер, кур черниң шиңгээдип алыкчылары төрээн партиявыска база катап мынча деп чугаалап тур бис: бужар-бак фракционерлер Маленковтуң, Молотовтуң, Кагановичиниң, Булганинниң болгаш Шепиловтуң бөлүүн СЭКП-ниң ленинчи Төп Комитединиң оруктан чайлатканы мырыңай шын болган-дыр. Бис оларның оруу-биле чорбас бис. Ол дугайын бистиң чуртувуска миллиард-миллиард пуд тарааны харам чокка берип турар шиңгээдип алдынган кур чер бүзүрелдиг бадыткаан. Чеди чылда ол улам хөй тараны бээр.

Бирги ээлдирикшкин бар

ЧЕРЕПОВЕЦ. (СЭТА). Январь 28-те Череповецтиң металлургия заводунга чазактың берген хуусаазындан ийи ай бурунгаар, комсомолчу тудуушкун кылдыр чарлаан чаа мартенов суугунуң каңын бере берген. Ээлчегниң коллективи баштайгы ээлдирипгни Коммунистиг партияның XXI съездизинге тураскааткан.

Партияның XXI съездизинге тураскааткан ном

ЛЕНИНГРАД. (СЭТА). «СЭКП төөгүзү, Политэкономия, Философия» деп номну Ленинград университединиң ном үндүрер чери үндүрген. Ол болза Ленинградта дээди өөредилге черлериниң: ыяш техника Академиязының университединиң, демир орук транспортунуң инженерлериниң, саң-хөө-экономика, даг болгаш оон-даа өске институттарның нийтилел эртемнериниң кафедраларының эртем ажылы болур.

СЭКП-ниң XX болгаш XXI съездилериниң аразында совет улустуң чедип алган кайгамчык чедиишкиннерин көргүскен төөгү эртемнериниң кандидаттары Л. Кузнецова-биле В. Чумичовтуң «Чаа улуг тиилелгелерже» деп чүүлүн номнун (харысалгалыг редактору профессор А. Федоров) баштайгы арыннарында парлаан. Ийи съездилерниң аразында ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агыйының чедип алган чедиишкиннериниң дугайында В. Григоровскийниң болгаш В. Звонковтуң чүүлү, «ССРЭ-ниң кол экономиктиг сорулгазын шиитпирлээрде үениң факторунга болгаш темпилери» деп А. Павловтуң чүүлү номда парлаттынган.

Революцияның ленинчи теориязының амгы үедеги «шүгүмчүлекчилеринге» удур чүүлдү философия эртемнериниң кандидаты Ю. Красин бижээн. Университеттиң проректору С. Тюльпанов «Национализацияның лейбористчи теориязының болгаш практиказының буурап дүшкени» деп темага чүүлдү бижээн.

Совет күрүнениң функцияларының дугайында амгы үеде коммунистиг болгаш ажылчын партияларның аразынга акы-дуңма харылзааны быжыглаарының дугайында болгаш оон-даа өске чүүлдерни номда парлаан.

Ажылчы чоннарның соңгулда мурнунуң хуралдарында

Эвилелдешкен Республикаларның Дээди Советтериниң депутаттарынга кандидаттар депшидилгези

Россия Федерациязының, Казахстанның, Молдавияның болгаш өске-даа республикаларның хоорайларында болгаш көдээлеринде эвилелдешкен республикаларның Дээди Советтериниң депутаттарынга кандидаттар депшидеринге тураскааткан соңгулда мурнунуң хуралдары Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XXI съездизиниң ажыттынганы-биле хайныккан улуг политиктиг болгаш күш-ажылчы көдүрлүүшкүннүң байдалында эртип турар. Үлетпүр бүдүрүлгелерниң, албан черлериниң, колхозтарның болгаш совхозтарның коллективтери депутаттарга боттарының кандидаттары кылдыр Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың удуртукчуларын, үлетпүрнүң болгаш транспорттуң чаартыкчыларын, мурнакчы колхозчуларны, эртемниң, уран-чүүлдүн болгаш культураның бөскү ажылдакчыларын, Совет Арминың дайынчыларын депшидип турар. Соңгулда мурнунуң хуралдары чер болганда партияның болгаш улустуң бузулбас каттыжыышкынының демдээниң адаа-биле эртип турар.

Москваның, Ленинградтың, Алма-Атаның, Кишиневтуң хөй-хөй бүдүрүлгелериниң болгаш албан черлериниң коллективтериниң болгаш чурттуң өске-даа хоорайларының, колхозтарның болгаш совхозтарның хөй кижилиг хуралдарынга эвилелдешкен республикаларның Дээди Советтериниң депутаттарынга кандидат кылдыр СЭКП ТК-ның Бирги секретары, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы **Никита Сергеевич Хрущевту** улуг соруп кириишкинниг база чаңгыс эп-сеткилдиг депшиткен.

Москваның эвээш литражтыг автомобильдер болгаш «Станколит» заводтарының коллективтери боттарының хуралдарынга строгальщик **Василий Андреевич Ершовту** болгаш модельчи **Александр Федорович Кершановту** РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарынга кандидаттар кылдыр депшиткен. Москва хоорайның кол архитектору **Иосиф Игнатьевич Ловейко** Бүрүнениң «Горностройпроект» төлевилел институдунуң коллективиниң хуралындан депутатка кандидат кылдыр депшиттирген.

Москваның Ветеринария академиязының коллективи Люберецкий соңгулда округунуң талазы-биле депутатка кандидат кылдыр СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары **Михаил Андреевич Сусловту** депшиткен. Москва чоогунуң электросчетчиктер бүдүрер талазы-биле Мытишинский заводтуң коллективи депутатка кандидат кылдыр СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары **Алексей Илларионович Кириченкону** депшиткен. Кузнецкиниң «Мосрентген» заводунуң ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары болгаш албан-хаакчылары СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары **Николай Григорьевич Игнатовту** депутатка бодунуң кандидады кылдыр адааннар.

Ленинградтың «Красный треугольник» заводунга СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнү болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы **Климент Ефремович Ворошиловту**, а ол ышкаш резина идиктер чыыр конвейериниң бригадири **Надежда Ивановна Симонованы** депутаттарга кандидаттар кылдыр адааннар. Металлургия заводунуң коллективи ССРЭ-ниң Камгалал министри Совет Эвилелиниң Маршалы **Родион Яковлевич Малиновскийни** депутатка кандидат кылдыр депшиткен.

Алма-Атаның механиктиг заводунуң коллективи СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнү, Казахстанның КП ТК Бирги секретары **Николай Ильич Беляевти** Казах ССР-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат кылдыр депшиткен.

Кишиневтуң таакпы фабриказының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының хуралынга эштер **Анастас Иванович Микоянны** болгаш папирос хептеп урар агрегаттың сураглыг машинизи **Любовь Илларионовна Нанини** депутаттарга кандидаттар кылдыр адааннар.

Таджикистанда депутаттарга кандидаттар кылдыр Таджикистанның КП ТК-ның Бирги секретары **Турсунбай Ульджабаев**, Сталинабадтың торгу комбинадының аргыкчы цехиниң инструктору **Шарофат Караваева**, Вахшск тудуг-монтаж трезиниң маляр херээниң талазы-биле мастери **Хосият Халилова** депшиттирген.

Республикаларның Дээди Советтериниң депутаттарынга кандидаттар депшидер талазы-биле ажылчы чоннарның соңгулда мурнунуң хуралдары үргүлчүлеп турар.

Тываның ажылчы чоннарының кандидаттары

ЧАДААНА. (Телефон-биле). Чадаана МТС-тиң ийи чүс ажыг механизаторлары болгаш ажылчын, албан-хаакчылары РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат депшидер хуралга өөрүшкү-хөглүг чыглып келгеннер.

Олар соңгуадалар кампаниязын болгаш СЭКП-ниң ээлчег чок XXI съездизин күш-ажылчы чедиишкиннер-биле уткаан. Бо хүннерге чедир 36 тракторларның септелгезин доозар дээн социалистиг хүлээлгезин ажыр күүседип, 46 тракторларны септээн болгаш кожуг херекселдерниң септелгезин барык-ла доозкан.

Депутатка кандидат депшидер хуралды СЭКП райкомунуң секретары эш Дилгижек эге сөс-биле ажыткаш, РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарынга районнуң ажылчы чоннарының бирги кандидаттары кылдыр Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың удуртукчулары эштер **Н. С. Хрущев, А. И. Микоян, К. Е. Ворошилов, М. А. Суслов** оларның аттарын адаарга, хуралдың бүгү киржикчилери дыңмиттиг болгаш үр үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыннары-биле деткээн.

Тываның № 655 соңгулда округунуң талазы-биле РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат кылдыр СЭКП Тыва обкомунуң секретары эш **А. В. Анкудиновту** бо хуралдан депшидер деп санал үнген. Ол кандидатураны хурал чаңгыс үн-биле деткээн болгаш Тыва соңгулда округунуң талазы-биле депутаттың кандидадынга бүрүткедирин эш А. В. Анкудиновтан дилээн доктаалды хүлээп алган.

* * *

«Тыва тудуг» трезиниң ажылчын, албан-хаакчылары РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат депшидеринге тураскааткан нийти хуралы база-ла организастыг болгаш политиктиг бедик көдүрлүүшкүнге эрткен.

Олар Дээди Советтиң депутаттарынга боттарының кандидаттары кылдыр партияның болгаш күрүнениң удуртукчуларын база адап турганнар.

Тудуг-монтаж эргелелиниң штукатуржулар бригадазының бригадири эш Пичугина сөс алган.— Бистиң Тыва областан РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга СЭКП Тыва обкомунуң секретары эш **А. В. Анкудиновту** депшидер саналдыг мен. Эш А. В. Анкудинов мооң мурнунда болган соңгулдалардан бээр бистиң идегелиивисти болгаш бодунуң депутат хүлээлгезин эки күүседип келгенин билир бис — деп, ол чугаалаан.

Эш А. В. Анкудиновтуң кандидатуразын ол хуралдың бүгү киржикчилери база-ла чаңгыс эп-сеткилдиг деткээн болгаш Тыва соңгулда округунуң талазы-биле депутаттың кандидадынга бүрүткедирип ооң бодундан дилээн доктаалды хүлээп алган.

Чаа чеди чылда 420 муң дөрбелчин метр шөлдүг чуртталга бажыңнарын, 42 школаларны, хөй-хөй уруглар садтарын болгаш эмнелгелер бажыңнарын тударын тудугжулар ол хуралга хүлээнип турган.

* * *

КАРА-ТАЛ. (Телефон-биле). Чаа-Хөл районнуң «Тиилелге» колхозунуң клубунга суурнуң чурттакчылары доллур олурупкан.

Депутаттарга кандидаттар депшидер санал бээри-биле колхозтуң ревизия комиссиязының даргазы эш Соскур-оол сөс алган.— Депутаттарга бистиң бирги кандидаттарывыс кылдыр бистиң партиявыстың болгаш күрүневистиң удуртукчуларын—эштер **Н. С. Хрущев, А. И. Микоян, А. И. Кириченко** оларны адап тур мен—деп, ол чугаалаарга, ону хурал дыңмиттиг болгаш үр адыш часкаашкыннары-биле деткээн.

— Область Совединге соңгулдалар талазы-биле Кара-Талдың № 94 соңгулда округундан соңгуттурар депутаттың кандидадынга колхозтуң төп сүт-бараан фермазының мурнакчы саанчызы **Саара Кежегеевна Ооржакты** депшидер—деп санал үнүп келген.

— Чүүлдүг-дур, чүүлдүг-дур — дээн үннер дыңналган болгаш дыңмиттиг адыш часкаашкыннары болган. Эш С. К. Ооржакты область Совединиң депутадынга кандидат кылдыр депшидер база Кара-Талдың № 94 соңгулда округунга бадылаттырар дугайында чөпшээрел бээрин ооң болундан дилээр дугайында доктаалды хурал хүлээп алган.

Эш Ооржак болза 1957 чылда инек бүрүзүнден 550 литр, 1958 чылда 1500 литр сүттү саап, райоңнуң мурнакчы саанчызы болган.

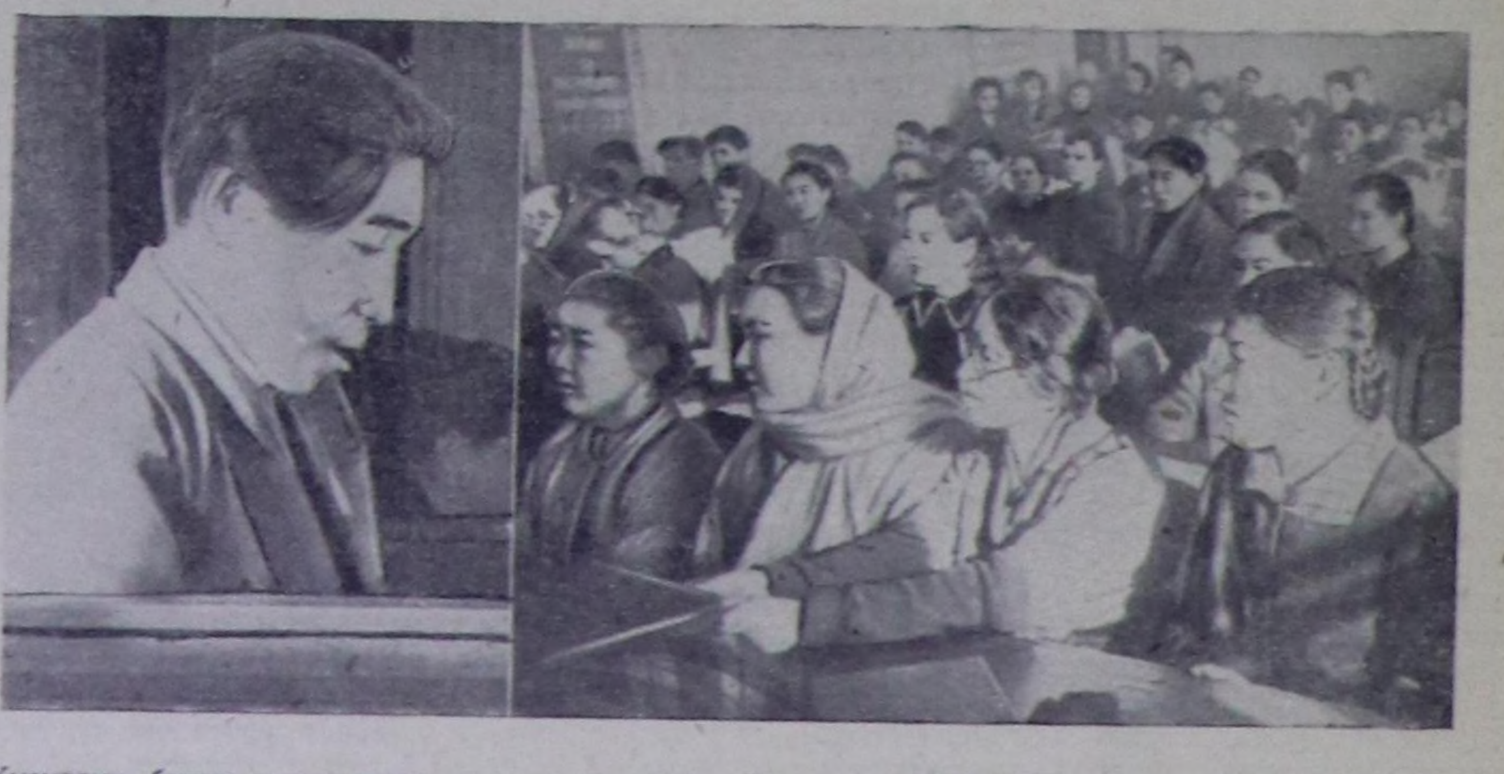

Кызылдың башкы институдунуң коллективиниң хөй кижи киржикчилиг нийти хуралы РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарынга кандидаттарны чаңгыс эп-сеткилдиг депшиткеннер. Олар депутаттарга боттарының кандидаттары кылдыр эштер Н. С. Хрущев, К. Е. Ворошилов, А. И. Микоян оларны болгаш СЭКП Тыва обкомунуң секретары эш А. В. Анкудиновту адааннар.

Чурукта: Төөгү-дыл факультединиң III курузунуң студентизи Сендажы Хертектиң хуралга санал берип турары.

Фото С. Феоктистовтуу.

СЭКП обкомунда болгаш облкүүскомда

Областың колхозтарында тудуг талазы-биле СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомнуң шилчиир Кызыл туктарын тыпсыр дугайында

Колхозтарда тудуг талазы-биле бригадалар болгаш районнар аразында социалистиг чарыштың түңнелдерин чугаалажып көргеш, СЭКП обкомунуң бюрозу болгаш облсоветтиң күүскому 1958 чылда Чөөн-Хемчик районнуң эң эки көргүзүглерлиг болганын демдеглээннер. Район чуртталга бажыңнары тударының планын 118,6 хуу, мал кажааларының 135,5 хуу, культура-амыдыралдың 140 хуу, бүдүрүлге тудугларының планын 107,1 хуу күүсеткен.

Колхозтар талазы-биле 1958 чылдың социалистиг чарыжынга Өвүр районнуң «Коммунизмче оруң» кедээ ажыл-агый артели эки көргүзүглерлиг болган. Тудуг бригадаларының иштинден Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче оруң» колхозунуң бригадазы чуртталга бажыңнары тудар планын 134 хуу, мал кажааларының 93 хуу, культура-амыдыралдың 100 хуу, бүдүрүлге тудугларының планын 100 хуу, тудуг ыяжы белеткээриниң планын 88,5 хуу, тудуг ыяжы сөөрттүрүүнүң планын 98,5 хуу күүсеткеш, эки көргүзүглерлиг болган.

Бии-Хем районнуң колхотары тудугну элээн экижиткеннер. Ындыг болза-даа колхозтарда тудуг областа ниитизи-биле кошкак чоруп турар болгаш чамдык районнар тудуг ыяжы белеткеп, сөөрттүрүүнүң база тудуг ажылының техниказын күштелдирериниң талазы-биле чогуур хемчеглерни ам-даа албаанар.

СЭКП обкомунуң бюрозунуң болгаш облсоветтиң күүскомунуң **доктааткаңы болза:**

1. 1958 чылда колхозтарга тудуг талазы-биле социалистиг чарышка эң дээре көргүзүглери дээш СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомнуң шилчиир Кызыл туктарын:

а) районнар талазы-биле — тудуг планын чуртталга, мал кажааларының, культура-амыдыралдың тудугларының талазы-биле күүсеткен-даа болза, бүдүрүлге тудугларының планын күүсетпээн **Өвүр** районга (СЭКП райкомунуң секретары эш **Лопсан-Серен**, райкүүском даргазы эш **Бойду**) алгаш, чуртталга бажыңнары тударының планын 118,6 хуу, мал кажааларының 135,5 хуу, культура-амыдыралдың тудугларын 140 хуу, бүдүрүлге тудугларының планын 107,1 хуу күүсеткен **Чөөн-Хемчик районга** (СЭКП райкомунуң секретары эш **Дилгимек**, райкүүском даргазы эш **Красный**) тыпсыр.

б) колхозтар талазы-биле — чуртталга бажыңнары тударының планын 136 хуу, мал кажааларының 300 хуу, культура-амыдырал тудугларының планын 300 хуу күүсеткен **Өвүр районнуң «Коммунизмче оруң» колхозунга** (даргазы эш **Шаалы**, партия организациязының секретары эш **Серен-Доржу**) артырар.

в) тудуг бригадаларының талазы-биле — тудуг планының көргүзүглери кууду болганындан **Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң** тудуг бригадазындан алгаш, чуртталга бажыңнары тударының планын 134 хуу, культура-амыдырал тудугларын 100 хуу, бүдүрүлге тудугларының планын 100 хуу күүсеткен **Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче оруң»** колхозунуң тудуг бригадазынга тыпсыр.

2. 1959 чылда чуртталга бажыңнары, мал кажаалары тударының, культура-амыдыралдың болгаш бүдүрүлге тудугларының планының күүселдезин хандырары-биле тудугжуларның, тудуг звеноларының, тудуг бригадаларының болгаш колхозтарның аразынга социалистиг чарышты калбартырын болгаш ол бичээнгейни СЭКП обкомунуң V пленумунуң айытканы ёзугаар тудугнуң шынарынче болгаш колхозчу араттарның амыдыралын экижидеринче угландырарын СЭКП райкомнарынга болгаш райкүүскомнарга, кедээ ажыл-агыйның область эргелелинге хүлээткен.

Соңгулда кампаниязының хүннеринде масса-политиктиг ажыл

РСФСР-ниң Дээди Совединге болгаш ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге соңгулдаларга белеткелдер бо хүннерде Бии-Хем районда улам-на калбарып турар. Соңгукчуларның ортузунга чорудар масса-политиктиг ажылдың планын партия райкому ажылдап кылган болгаш бадылаан. Партия эге организациялары коммунистерниң болгаш комсомолчуларның иштинден агитаторларны шилип ап, агитколлективтерни четчелээн. Районда ам ниитизи-биле 278 агитаторлар ажылдап турар. Оларны тус-тус участоктарда быжыглаан.

Бүгү агитас-массалыг ажылды күштелдирери-биле 17 агитпунктуларны тургускан болгаш оларның эргелекчилерин шилип алган. «Өөк» совхозта тургускан агитпункт (эргелекчизи ында школа директору эш Тамтандинов) агитас-массалыг ажылды эки организастап турар. Агитпунктуну лозуң, плакаттар-биле дерип шимээн, солуннарны, журналдарны, соңгулдага хамаарышкан материалдарны делгеп салган. Агитаторлар соңгукчуларга үргүлчү барып, соңгулдалар дугайында Дүрүмнү, СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң материалдарын соңгукчуларга таныштырып турар. Агитаторлар Головин, Чанзан, Деканов болгаш өскелер-даа соңгукчуларга 3—4 беседаларны чоруткан.

Туран хоорайда тургускан 4 агитпунктуларда хоорайның партия организацияларының агитаторларын быжыглаан. Оларның аразында район библиотеказында эш Севостьянов эргелекчилээн агитпункт эки ажылдап турар.

Партия райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизи политиктиг болгаш эртем билиг нептередир Ниитилелдиң район салбыры-биле кады агитпунктуларга, соңгукчуларга лекциялар номчуурунуң планын ажылдап кылган болгаш ол планны ёзугаар элээн каш лекциялар номчуттунган.

РСФСР-ниң Дээди Совединге болгаш чер-чер Советтеринге соңгулдаларга чедиишкинниг ужуражыр дээш ажылчы чоннуң политиктиг болгаш күш-ажылчы идепкейи улам көдүрүлген. Колхозтарның болгаш совхозтуң мал ажылының чамдык фермаларында, райпромкомбинаттың бүдүрүлге цехтеринде коммунистиг күш-ажылдың бригадазының адын чедип алыр дээш шимчээшкин калбарып турар.

Ындыг болза-даа чамдык партия организацияларында, ылангыя «Кызыл тараачын» колхозта (партия организациязының секретары эш Сапчай), «СЭКП-ниң XX съезди» колхозта (секретары эш Багай-оол), райпромкомбинатта (секретары эш Фролов) соңгукчуларның ортузунга агитас-массалыг ажылды кошкак калбартып турар. Ол партия организацияларының элээн хөй агитаторлары боттарынга быжыглаан участоктарынга чаңгыс-даа катап барбаан.

Чоокта чаа СЭКП райкомунуң пропаганда болгаш агитациязы килдизи Туран хоорайның партия организацияларының агитаторларының чөвүлел хуралын эрттирген. Аңаа делегей байдалының, соңгулдаларга белеткелдериниң үезинде агитаторларның сорулгаларының дугайында лекциялар болган.

Четпестерни чайладыр болгаш соңгукчуларның ортузунга политик-массалыг ажылды күштелдирер дээш партия организациялары хемчеглерни ап турар.

В. МАКЕЕВ,
СЭКП райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң эргелекчизи

Соңгулдадан соңгулдага чедир

Чөөн-Хемчик районнуң Ийме кедээ Соведи чер-чер Советтеринге 1957 чылда болган соңгулдалардан бээр соңгукчуларның чагыгларын күүседир талазы-биле чамдык эки ажылдарны чоруткан.

1957 чылда соңгукчулар кедээ Советтиң депутаттарынга 50 ажыг чагыгларны берген. Ол чагыгларның хөй кезии чоннуң чуртталга-амыдыралының культуразын бедидеринче, херегледерин хандырарынче угланган чагыглар болган.

Эрткен үениң иштинде соңгукчуларның чагыгларын ёзугаар 300 олуттуг чаа клубту, библиотеканы, чунар бажыңны, кижи эмнелгезиниң бажыңын туткан болгаш ажыглалга киирген. Суурда огород кажааларын кылгылаан. Иймеден Баян-Тала чедир машина оруун аштаан. Суурже суг бадырар сорулга-биле Көк-Теректиң улуг бугазын касыан. Ол бүгү болгаш өске-даа ажылдарны чорударынга чон идепкейлиг киришкен.

О. ЧАШ-ООЛ.

Чаа агитпункт тургустунган

РСФСР-ниң Дээди Совединге болгаш ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге соңгулдалар-биле холбаштыр Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң Ээрбек бригадазында чаа агитпункт тургускан. Оон эргелекчизинге комсомолчу эш Ф. Лебедевти бадылаан. Ээрбек суурнуң чурттакчыларының ортузунга политик-массалыг ажылды чорудары-биле 12 агитаторларны, ыраккы одарларга 4 агитаторларны быжыглаан.

Агитпунктунуң чанында 10 кижи составтыг кедээ лекторлар бөлүүн база организастаан. Лекторлар болгаш агитаторлар 1959—1965 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң контроль чурагайларының дугайында партияның XXI съездизинге эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин, соңгулдалар дугайында Дүрүмнү, СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң материалдарын колхозчуларга таныштырып, элээн каш беседаларны чоруткан.

Агитаторлар Чымдаан, Бабкин, Сат Сюрюн оларның совет космиктиг ракета дугайында беседаларын колхозчулар улуг соңуургал-биле дыңнаан.

Н. СЕДЕН.

Белорус ССР. Минскиниң автомобиль заводунда хөй тонна чүък чүъктээр байгамчык эки машиналарны бүдүрүп үндүрүп турар.
Чурукта: 25 тонналың автомашиназын чыып эптеп турары.
Фото **В. Савостьяновтуу.** СЭТА-ның фотохроиниказы.

МЕХАНИЗАТОРЛАР СӨЗҮН ЭЭЛЗЭН

ТАРЛАГ. (**Телефон-биле**). Бии-Хем районнуң Ленин аттыг кедээ ажыл-агый артелиниң механизаторлары СЭКП-ниң XXI съездизиниң ажыттынар хүнүнүң бетинде кедээ ажыл-агый машина-чепсээниң септелгезин доозар деп алган хүлээлгезин январьның баштайгы чартыында-ла ажыл херек кырынга көргүскеннер.

Н. Изместьевтиң бригадирлээни трактор бригадазының механизаторлары 9 тракторнуң, 17 сеялканың, 11 андазынның, 5 лущильниктиң, 2 культиваторнуң болгаш өске-даа кедээ ажыл-агый машиналарының септелгезин доозкаш, акт-биле комиссияга хүлээдип берген.

Чер болгандан

Колхозтарга трактористер белеткээри-биле чоокта чаа Чаа-Хөл МТС үш ай хуусаалыг курс ажыткан. Ында 50 кижи өөренип турар. Колхозтардан келген аныяк оолдар механизаторлар болуп, тускай эртемни чедип алырынга улуг соңуургалдыг өөренип турарлар.

* * *

Сүт-Хөл районнуң «Бора-Тайга» колхозунуң тудуг бригадазы 1500 кубометр тудуг материалы белеткээр турган, 1820 кубометрни белеткээш, орук агынче үндүр сөөрткен. Белеткеттинген чудуктарны 1 автомашина, 1 трактор, шанактыг 60 аът-биле сөөртүп, 660 ажыг кубометрни тудуг шөлүнде дүжүрген.

* * *

Каа-Хем районнуң «Бурунгаар» колхозунуң хлеб быжырыкчызы Е. Микова 7 чыл ажылдап келген. Ол эрткен чылын 963 күш-хүнүн ажылдап алган. Авансыга 3852 кг тарааны, 4815 рубльди алган.

* * *

Малдың чаш төлүн четче өстүрүп алыр дээш Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг колхозунуң хойжузу Х. Шыырап кужениишкинниг ажылдап турар. Хураганнаан 132 хоюнуң чаш төлүн менди доруктуруп, үлегерлиг эки шынарлыг хураган кажаазын болу кылып алган.

Өшкү бүрүзүнден 700 грамм чөөк дээш

Алдыы-Ишкин бажының оң талазында Каргал хемчигеш адырыкталып баткан. Ол хемчигештиң ол-бо талаларында «Ишкин» колхозтуң хойжулары кыштаглап турар. Алдыы-Каргалдың даглары мээстеринде кодан-кодан шээр мал хүндүс чашты берген одарлап, хемчигештиң үнүн каастап турар.

Каргалдың Дөң-Чайлаг деп черинде кыштаг. Ында элээн шевержиди туткан, шээр малдың улуг, биче ийи кажаалары болгаш малчынның чуртталга бажыңы. Ол болза «Ишкин» колхозтуң мурнакчы кадарчыларының бирээзи Ондар Докуевич Токтуң кыштаа.

Мурнундан бээр мал ажылы-биле эдержип келген болгаш шээр малды кадарып ажаарынга, оон баш санын өстүреринге болгаш дүккүрүн улгаттырарынга кадарчы Ток багай эвес ажылдаан. Сөөлгү чылдарда ангор уксааның хайнак өшкүлерин кадарып турар. Оон кодазында 370 баш ангор өшкүлер бар. Эрткен 1957—58 чылдарның кыжында оон өшкүлери хыр кыш ашкан. Бо кыштан малын менди хыр ажырар дээш ол демисежип турар. Кыштың амгы эки байдалын ажыглап, өшкүлерин коданнан ыраккы одарларга кадарып, одарны кайы хамаан чокка шыыратпазын болап турар. Одарладыышкынны экижиткени-биле эш Токтуң өшкүлериниң кышкы туруш байдалы багай эвес.

Болунуң ажылының дугайында малчынның чугаалааны болза:

— Баргал унунуң одарлары шээр малга эң таарымчалыг чер. Одарларны чеп ажыглаары мендээ чаңчыккан. Кыш—малга эң-не берге үе. Ынчангаш кыштаам чоогунда 15 тонна сигенни белеткеп алган мен. Менде быжыглаттынган ангор уксааның аныяк хайнактары сооска шыдамык, дүкхүрү меринос хой ышкаш мал боор-дур. 1958 чылда өшкү бүрүзүнден 630 грамм чөөк дүктү кыргып алдым. Ангорларымның ажаалгазын улам-на экижидип турган, бо чылын 100 баш өшкү бүрүзүнден 100 анайны, өшкү бүрүзүнден 700 грамм чедир дүктү алырын хүлээнген мен. Ол хүлээлгемни чедиишкинниг күүседип шыдаар мен.

Кадарчының ажылынга оон кадайы Ондар Амыртаа дузалажып турар.

— Мал оолдаар үеде бисте хайгаарал улам-на дыңзыыр. Хүндүскү кадарылга-биле чергелештир дүнекки дежурныйлаашкынны ээлчежип чорудуп турар бис. Төрээн өшкүнү анайы-биле кады чаңгыс аай демдектээш, анайын иезинге дораан эмзире бээр бис. Анайның эки доругарынга, боткур, шыырак болурунга иезинге таарыштыр эмзирери, оон немелде чемгерилгеге өөредири чугула—деп, эш Ток тайылбырлап олурар.

Эш Ток часкы хонажы—Улуг-Ойда өшкүлеринге болгаш анайларынга кажааларны база белеткеп алган. Час болза мал ажылынга база эң харысалгалыг үе. Ынчангаш чазагга малчын эки черни шилээш, дерип чепсеглээн.

М. СЕВЕН.

86 хаван оолдарын алган

Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг колхозунуң хаван ажаакчызы С. Белек ол ажылынга ур ажылдап келген болгаш хаван ажаалдазынга дуржулгалыг болу берген.

Оон ажаалдазында төрүүр хаваннарның турар кажаазы арыг-силиг болгаш ажаалда-хайгааралы эки болганындан күш-деңгели эки болуп турар. Төрүүр 9 хаванның ам 8-зи төрээн, оларның 86 оолдары менди доругуп турар. Хаван оолдарынга сүт болгаш концентраттыг немелде чемнерни берип турар.

Дуржулгалыг хаван ажаакчызы С. Белек хаванның баш санын өстүрүп, оон алыр орулганы улгаттырар дээш хүлээлгени ап, чаш хаван оолдарын менди доруктуруп алыр дээш кужениишкинниг ажылдап турар.

Х. КАРА-ООЛ.

Тудугда четпестерни чайладыр

Улуг-Хем районнуң «Чодураа» колхозу районда ажыл-агый талазы-биле база бир улуг колхозтарның бирээзи. Ындыг болза-даа тудуг ажылы хожудангай байдалда турар. Эрткен чылдың тудуг планы күүсеттинмээн. Оон база бир чылдагааны болза, дилиг материалдарының чедишпейн турарында болур.

Колхозта 25 аът күштүг локомобиль, пилорама бар. Артель баштаар черниң харысалга чогундан ук техника ажыглаттынмайн турар. Ынчангаш дилген материалдарны өске черлерден садып ап, хөй түңнүг акша херекгини чарыгдап турар.

Н. ШАКТАР-ООЛ.

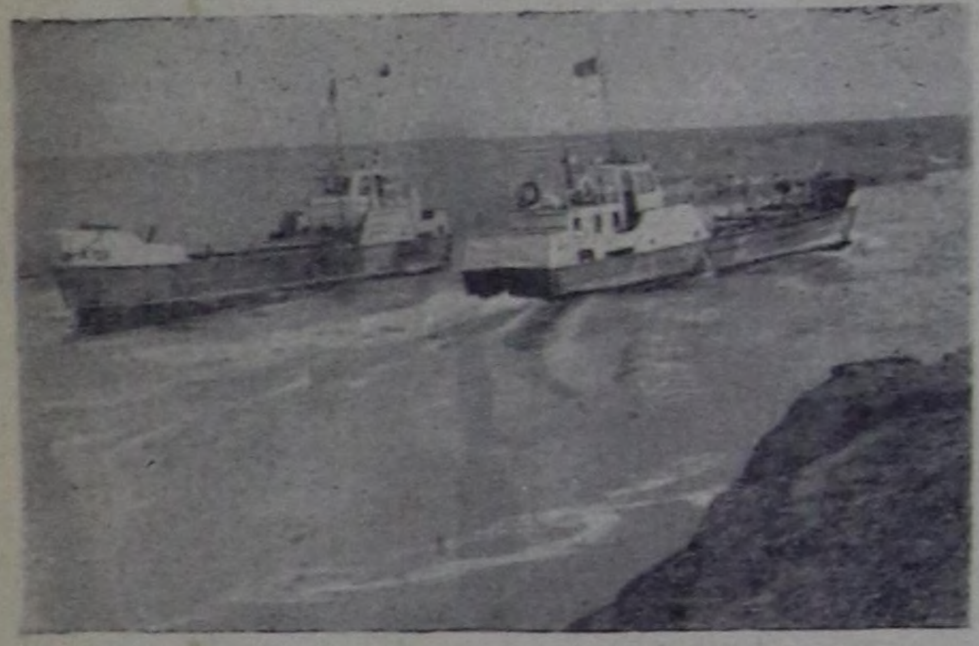

Туркмен ССР. Каракум каналы-биле судноларүргүлчү чоруп эгелээн. Аму-Дарьядан Мургаб аозизинге чедир 300 километр черге судноларсуг-биле чоруп турарлар.
Чурукта: Каракум каналында чүък сөөрткен баржаларның чоруп турары.
СЭТА-ның фотохроиниказы.

Совет күш-культура шимчээшкининиң чаа үе-чадазы

Ам бистиң Төрээн чуртувус бедунуң хөгжүлдезиниң чаа чугула үезинче — коммунистиг ниитилелдиң тургузуушкунун калбартырының үезинче кирип турда совет кижилерниң кижизидериниң, оларның коммунистиг медерелин болгаш идепкейин бедидериниң, чаа кижиниң тергүттүнериниң талазы-биле бүгү ажылды шиитпирлии-биле экижидер сорулганы партия салып турар. Оон-биле кады ээп турар салгалды коммунизм ёзузунга кижизидеринче онза кичээнгей салып турар. Коммунистиг кижизидилгениң, совет кижиниң кадыын быжыглаар чепсектерниң бирээзи болза, күш-культура болгаш спорт болур.

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак массалыг күш-культура шимчээшкинин өстүрер дугайында доктаамал сагыш салып турар. Чуртта хөй санныг стадионнар, спорт шөлдери, бассейннер, гимнастика залдары, суг станциялары болгаш өске-даа тудуглар тургуттунган. Хөй-хөй бүдүрүлгелерде, колхозтарда болгаш совхозтарда, албан черлеринде болгаш өөредилге черлеринде күш-культура коллективтерин тургускулаан. Олар болза, чээрби миллион ажыг күш-культуржуларны баттыштырып турар. Бүгү делегейниң улуг-улуг маргылдааларынга Төрээн чурттуң хөй удаа алдаржытпан байгамчыктыг спорт мастерлери оларның хүрээлениндеи өзүп үнгеннер. Массалыг спорт болза, Мельбурнага XVI Олимпий оюннарынга совет команданы тиилелгеге чедирген спортсменнерни берген, олар спорттуң хөй чүүл хевирлериниң талазы-биле делегейниң болгаш Европаның чемпионнарының алдын медальдарын чаалап алганнар.

Эгелээн чеди чыл болза, күш-культураның болгаш спорттуң улам ыңай хөгжүүрүнге чаа улуг аргаларны ажыдып турар. Коммунистиг партияның төлевилеп турары улуг планнарны боттандырары совет кижилерниң чазагай байдалын улам бедик көдүрер, ажыл хүнүнүң үргүлчүлелин кызырар, спорт тудугларының четкизин калбартырынга херекселдерни хөйнү үндүрүп бээр арганы бээр.

Бистиң чуртта күш-культура болгаш спорт болза, ёзулуг массалыг болгаш бүгү улустуң херээ болган турар ужурлуг. Ындыг болза-даа аңаа хамыктың мурнунда күш-культураны болгаш спортту удуртурун эде тургузары негеттинер. Коммунистиг тургузуушкуннуң амгы үе-чадазында, кажан ажылчы чоннарның массалыг организацияларының, ылангыя профэвилелдериниң болгаш комсомолдуң ролю улам улуг ужур-дузалыг болуп турда күш-культураны болгаш спортту удуртурун күрүне органнарының холунга мөөңнээриниң эргежок чугулазы чок болуп турар. Ам күш-культура шимчээшкини калбак демократтыг эгелерге бурунгу-биле үндезилеттинген болгаш оларның удуртулгазы соңгулдалыг хөй-нииги организациялары-биле боттанган турарының бүгү аргалары бар.

СЭКП Төп Комитети болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели чоокта чаа «Чуртта күш-культураның болгаш спортту удуртурунун дугайында» доктаал хүлээп алган. Чуртта күш-культура шимчээшкининиң углап шиглээр болгаш каттыштырар сорулга-биле ССРЭ-ниң спорт ниитилелдериниң болгаш организацияларының Эвилелин тургузарын шиитпирлээн. Ол болза күш-культуржуларның калбак массаларының чогаадыкчы инициативазынга бот-тывынгыр чорууңга үндезилээш, профэвилелдериниң болгаш комсомолдуң хүн бүрүдеги база идепкейлиг киржилгези-биле, партия органнарының удуртулгазы-биле ажылдаан турар. Оон-биле холбаштыр ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Күш-культура болгаш спорт талазы-биле комитет узуткаттынар. Оон бүгү-ле үне өртектиг материалдары, аңаа хамаарышкан албан черлерин болгаш бүдүрүлгелерин ССРЭ-ниң спорт ниитилелдериниң болгаш организацияларының Эвилелинге дедир агиттинмес кылдыр дамчыдып бээр.

Спорт ниитилелдериниң болгаш организацияларының Эвилелиниң кол сорулгазы болза, аныяктарны коммунистиг ёзу-биле кижизидериниң, ажылчы чоннарның кадыкшылын быжыглаарының болгаш бедик бүдүрүкчүлүг күш-ажылга база Төрээн чуртту камгалаарынга оларны белеткээриниң чугула чепсектериниң бирээзи чуртка күш-культураның болгаш спортту улам ыңай массалыг хөгжүдери болур деп доктаалда айытып турар.

СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң шиитпири болза, чуртка күш-культураны болгаш спортту улам ыңай хөгжүдеринге чаа үе-чаданы ажыдып турар. Амдан эгелээш күш-культураның, спорттуң, туризмниң бүгү айтырыгларын күш-культуржулар боттары соңгулдалыг удуртукчу органнарын — чөвүлелдерин дамчыштыр шиитпирлээн турар. Бүгү-эвилел конференциязы күш-культура шимчээшкининиң дээди удуртукчу органы — ССРЭ-ниң спорт ниитилелдериниң болгаш организацияларының Эвилелиниң Төп чөвүлелин соңгуур.

Күш-культура органнарының органзастыг структуразын чаартыры болза, спорт-биле ажылдап турарларның саны чоокку чылдар иштинде элээн көвүдээн турар талааде, күш-культураның болгаш спорттуң ёзулуг массалыг хөгжүлдезин хандырар ужурлуг. Күш-культура болгаш спорт болза, совет кижилерниң, ылангыя аныяктарның амыдыралынче ханы кирер, оларның күш-ажылының, дыштанылгазының чуруму шын организастаарынга болгаш оларның кадыкшылын быжыглаарынга дузалаар ужурлуг. Бүдүрүлгелерге бүдүрүлге гимнастиказын калбаа-биле нептередир, ол сорулгага хөй-ниитиниң инструкторларын белеткээр, массалыг туризмни, аңнаашкынны, балыктаашкынны хөгжүдер, парктар болгаш стадионнар чанынга эргежок чугула лыжалар, конькилер, чадаг тергелер, хемелер фондузун тургузар херек.

Чуртта күш-культураны болгаш спортту удуртурун эде тургузары-биле холбаштыр профэвилелдериниң болгаш комсомолдуң сорулгазы өзүп турар. Олар болза, спорт ниитилелдериниң болгаш организацияларының Эвилелиниң чөвүлелдеринге бүгү хемчег-биле дузалаар, оларның ажыл-чорудулгазынга идепкейлиг киржир хүлээлгелиг. Сорулга болза, спорт ниитилелдериниң болгаш организацияларының Эвилелиниң чөвүлелдеринде ажылга эң идепкейлиг кижилерни хаара тудары болуп турар.

Массалыг күш-культураны болгаш спортту улам ыңай хөгжүдеринге хөй чүүлдер улус өөредилгезиниң органнарындан хамааржыр. Оларның хүлээлгези—школаларның өөреникчилериниң күш-ажыл кижизидилгезинде улуг четпестерни узуткаары, күш-культура кичээлдериниң шынарын бедидеринче хемчег алыры, кичээлдерге чедир гимнастиканы калбаа-биле нептередири, өөреникчилериниң спорт мергежилиниң деңнелин көдүрери, уругларның спорт школаларының ажылын экижидери, күш-культура болгаш спорт, туризм талазы-биле школачыларның бот-тывынгыр чорууңуң янзы-бүрү хевирлерин бүгү хемчег-биле хөгжүдери болур. Школага күш-культура талазы-биле башкыларның белеткелин шыңгыы экижидер херек. Студентилерниң күш-ажыл кижизидилгезиниң байдалын экижидери база негеттинип турар.

Сөөлгү чылдар иштинде кедээде күш-культура ажылының чамдык экижидилгези илерээн. Ындыг болза-даа ол чедиишкиннер амдызында ам-даа четпес болуп турар. ССРЭ-ниң спорт ниитилелдериниң болгаш организацияларының Эвилели, комсомол, профэвилелдери, кедээ ажыл-агый органнары, колхозтарның болгаш совхозтарның удуртукчулары болза, спорт тудугларын тудар, массалыг маргылдааларны чорудар талазы-биле хөй-ниитиниң инициативазын бүгү хемчег-биле деткиир хүлээлгелиг.

Күш-культураның болгаш спорттуң кичээлдеринче аныяктарның калбак массаларын хаара тударының шылгаттынган болгаш делгеренгей чепсээ болза, ГТО-нуң комплексизи болуп хевээр артар. «ССРЭ-ниң күш-ажылга болгаш оран камгалалдынга белен» деп демдектиң нормаларын 55 ажыг миллион кижи дужааганнар. Оон спортчу угланыышкынның болгаш ужур-дузазын бедидип турар комплексиниң чаа нормативтерин чоокта чаа тургускан. Бүгү күш-культура организацияларының алдарлыг херээ болза, ГТО-нуң нормаларын дужаарынче хоорайларның болгаш кедээлерниң ажылчы чоннарының эң калбак кезиин хаара тудары болур.

Күш-культураның болгаш спорттуң массалыг хөгжүлдези болза, чоокку чылдар иштинде бистиң спортсменнеривистиң мергежилин бедидеринге чедирери чигзиниг чок. Сорулга болза, чурттуң бүгү-ле бар турар рекордтарын чаартырып болгаш спорттуң бүгү хевирлеринге түңнелдерни делегейниң дээре чедиишкиннериниң деңнелинге чедир бедидерин чедип алыры болур.

Бо чылдың чайынында бүгү эвилелдешкен республикаларның киржилгези-биле—ССРЭ-ниң улустарының Спартакиадазы болур. Аңаа хынамчалыг белеткенир херек.

ССРЭ-ниң спорт ниитилелдериниң болгаш организацияларының Эвилелиниң тургусканы аныяктарның күш-ажылчы кижизидилгези дээш чер-черниң партия болгаш совет органнарының харысалгазын бедидип турар. Күш-культураның болгаш спорттуң удуртулгазын эде тургузары чоокку чылдарда бедик өөрүнчүг түңнелдерни бээри чигзиниг чок.

(«Правда» солуннуң редакция чүүлү).

БИИ-ХЕМ РАЙОНДА

КУКУРУЗА ӨЗЕР

Чоокта чаа Туранга районнуң колхозтар даргаларының, партия организацияларының секретарьларының, тускай эртемниглерниң болгаш кукуруза өстүрер звеноларының хуралы болуп эрткен. Хуралга райончуткан кукуруза ажылының түңнелиниң дугайында Бии-Хемниң сорт-участогунуң эргелекчизи эш М. Гладышевтиң илеткелин чугаалашкан.

«Стерлинг», «Грушевская» деп сорттарлап кукурузаның пөгаан массазының чаагай дүжүдүн районнуң колхозтары өстүрүп алган. Районнуң байдалынга хамаарыштыр ол үнелиг культураны канчаар өстүрериниң методун хуралдың киржикчилеринге эш Гладышев таныштырган.

Колхоз даргалары Мучаев, Астафьев олар кукуруза тарылгазынга канчаар белеткениң турарының дугайын чугаалааннар. Кукуруза тарыыр шөлдерге чемиишчидилгени төп турар. Комсомол организациялары кукуруза өстүрерин шефке алган.

ОРУЛГАНЫ БЕРИП ТУРАР

«Партияның XX съездизи» колхоз ары ажыл-агыйын өстүрүп, оон орулганы ап турар. Ары ажыл-агыйынга 30 ажыг чыл ажылдап келген дуржулгалыг В. Шипилов колхозка ары ажыл-агыйын чаа-ла организастап турда мынча дээн:

— Көөр силер, харын-даа эдепсине бээр чадавас боор силер, колхоз баштаар черинге кээп, ары чигири бижидип чедип кээр силер.

Чыл эрткен. Колхоз складынга бир-ле катап элээн улуг хемчээлдиг, ары чигирлиг доскаар келген. Оон эгелээш-ле колхозчулар ары чигирин-даа бижидип ап турар апарган.

Шипилов эрткен чылын 2 муң кг ары чигири чыып алыр турган, 2350 кг-ны алган болгаш ам дуржулгалыг арыжы кошкак арыларның чемгерин, янзы-бүрү херектиг чүүлдерин белеткеп турар.

ДЕПУТАТ-БИЛЕ УЖУРАЖЫЫШКЫН

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң II сессиязының ажылының түңнелиниң дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутаты, СЭКП Тыва обкомунуң секретары С. Токаның илеткелин дыңнаар дээш Туранның чурттакчы чону, чоок колхозтарның болгаш совхозтарның төлээлекчилери районнуң Культура бажыңының залын шыгырт долу олурупкан.

Илеткелчи областың болгаш районнуң ажыл-амыдыралы-биле бадыткаттынып турар тодаргай чижектерни айтып чугаалаан.

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң II сессиязының шиитпирлерин ажыл-херек-биле холбаштырып, кэдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң продукциязын көвүдедири-биле бедиткен хүлээлгени санал бергеннер алган.

Ленин аттыг кэдээ ажыл-агый артелиниң даргазы С. Мучаев колхозчуларның мурнундан санал бергеш, —бо чеди чыл планын кыска хуусаада күүседип, мыйыстыг бода малды 2, хойну 3 болгаш кушту 4 катап өстүрүп, колхозтуң орулгазын 10 миллион чедирери көрдүнген.

«Кызыл тараачын» колхозтуң мурнакчы саанчызы М. Бичии-уруг 2700 кг сүттү саап алырын хүлээнген.

П. ЯНГУТОВ.

Байтайгачыларның күш-ажылы

ТЭЭЛИ. (Телефон-биле). Байтайгачылар партияның XXI съездизинге белек болдурган чедиишкиннерин демдеглеп турар. Бай-Тайга МТС-тиң механизаторлары тракторлар болгаш кэдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин доозар дээш социалистиг хүлээлгезин күүсеткен. Херек кырында 22 тракторларны, тараа чаштырар 48 машиналарны, 4 культиваторларны, 25 трактор авдазыннарын, 3 аар илиирлерни болгаш өске-даа хөй-хөй херекселдерни септеп доосkan. Тракторлар септелгезиниң хүн нормазын Бочуков, Ковшев олар 150 — 200 хуу күүседип келгеннер. Салчак Март түрмек септелгелерге ажыл нормазын 100 — 150 хуу күүседип келген. Токарь Жданов чарыштың база-ла мурнакчызы болган.

«Мурнакчы» колхозтуң тудугжулары съездиге чедиишкиниг ужуражкан. Олар тайгага 4000 кезек тудуг ыяжын кезип белеткээрин барык-ла доозуп турар. Колхозчулар школаның келир өөредилге чылында оттулар 2000 кубометр ыяжын черде хап тургускан. Ол ажылдарга Шөмбүл, Арагачы, Сарыг-оол, Чүзүн олар онза мурнакчы киришкеннер. Ол колхоз тараа культураларының үрезиннин бүрүн арыглап урган.

Сталин аттыг колхозтуң тудугжулары 12250 кезек тудуг ыяжын белеткээр турган 13000 кезекти белеткээн. Ында ыяш кезикчилери Бадылай, Кюрю эң эки ажылдааннар. Школага белеткээр 4000 кубометр оттулар ыяштың 3000 кубометрин белеткеттинген.

«Тиилелге» колхозта 10000 кезек тудуг ыяжы белеткеттинген. Колхозтуң хову бригадазы (бригадири Шөмбүл) тудугжуларга дузалажып, 2200 чудукту кезип белеткээн.

Колхозчу малчыннар малдың чаш төлүн чидириг чокка ажаап алыр дээш чүткүлдүг ажылдап турар. «Мурнакчы» колхозта чаа төрүттүнген 22 бызаалар, шээр малдың Сталин аттыг колхозта 132, «Тиилелгеде»— 606 баш чаш төлү экижорудуп турар. Бүгү төрүттүнген чаш малда чидириг чок.

«Тиилелге» колхозтуң хойжузу Степан Хертек 268 хойнуң 268 хураганнарын менди камгалап алган. Ол бодунуң 300 баш хураган кирер кажааны туткан болгаш ам бодунуң чурттаар бажыңының ханазын тудуп турар.

КОЛХОЗТАРДА ОТЧЕТ-СОҢГУЛДАЛЫГ ХУРАЛДАР

Чылдың түңнелдери

Чоокта чаа Каа-Хем районнуң төвү Сарыг-Септе «Октябрь 14 чылы» колхозтуң кежигүннери боттарының отчет-соңгулдалыг хуралынга ажыл-агый чылының түңнелдерин үнүүргеннер. Колхоз даргазы эш Ломаев бодунуң илеткелинге ажыл-агый чылында чедип алдынган чүүлдерни боттуг чижектер болгаш чурагайлар-биле көргүскен. Артель часкы тарылганы кыска хуусаада, бедик агротехниктиг деңнелге эрттирип, чаагай дүжүттү өстүргеш, ону өй-шаанда ажаап алган. Отчеттуг үениң иштинде малчыннар база эки ажылдааннар. Отчеттуг чылда колхозчулар күш-ажылчы идепкейин бедидип, күш-ажыл кылып шыдаар кижи бүрүзү ортумаа-биле 508 күш-хүннерин ажылдап алган. Колхоз күрүнеге сүт садар планны 180 хуу күүсеткен. Ол ышкаш эът, дүк дужаалдазы база күүсеттинген. Мал болгаш чер ажылында бар чедиишкиннер колхозтуң экономиказын быжыглаан болгаш артель кежигүннериниң ажык-орулгазын бедиткен. Колхоз ажыл-агый чылында 1 миллион 960 муң рубль орулгалыг болган. Ол чорук артельге 500 муң рубльди техника садып алыры-биле тускай санга салыр, орулганың 25 хуузун хуваашпас фондуже шилчидер, ажылдап алган күш-хүнүнге 3 килограмм тарааны, акша-биле 8 рубльди бээр арганы берген.

Колхозтуң экономиказы быжыкканын болгаш колхозчуларның материалдыг деңнели бедээнин санал бергеннер өөрүшкү-биле демдеглээннер. Колхозчулар эштер Салбаашка, Биче-оол, Терекпен, Бычкова олар кайы чыл бурунгаар, артель кежигүннери бир күш-хүнүнге 300 грамм тараа ап, акша деп чүвениң баразын көрбес турган үени сактып чугаалааннар. Ылангыя эш Терекпен биле Биче-оол саналынга: «Ам акша-хөреңгилиг боол баяндыр бис, 500 муң рубльди техника садып алыры-биле үзер» деп илеткелде саналды изиг-биле деткиир бис. Хуваашпас фондуга орулганың 25 хуузун үзер дээни база шын, чүге дээрге 7 чыл планы ёзугаар улуг ажылдар кылыр апаар бис, хөреңги аңаа херек» дишкеннер.

Колхозчулар баштаар чериниң ажылында бар четпестерни саналдарынга шыңгыы шүгүмчүлээннер. Чер ажылының культуразы ам-даа чавыс. Тарылга ээлчештирилгези болгаш суггаттыг черни ажыглаары шуут кагдынган. Тарылга ээлчештирилгези кылдынмааны-биле Сарыг-Сеп ховузунда тараалаң шөл бок үнүштерге бастырган, дүжүт бербестээн. Ол-ла ховуда суггарылга бугалары барык бүткен. Эрткен чылын аңаа тараан кукуруза бок үнүштерге бастырып, гектар бүрүзүнден 3 — 4 центнер хензиг чедыс дүжүттү берген. Оон ынай МТС биле баштаар чер техниканы ынайбээр таарыштыр тургузар ажылды чорутпааны-биле 100 ажыг га сула хар адаанче кирген болгаш ол чүгле аңаа мал кадарып ажыглаар кылдыр үрелип бүдалган. Баштаар чериниң, ылангыя хову бригадазының башкарыкчы эвес болганы-биле күскү чер андарылгазының планы үзүлген болгаш артель чазын 1000 га черни удур андарар чорукка таваржып турар.

Мал ажылында четпестер хөй. Чылгы, хой малдарның уксаазын экижидер ажылды чорутпаан. Ылангыя хой фермазы улуг хожудаашкында. Артель баштаар чери хой фермазының эргелекчизи эш Иванов кончуг багай ажылдап турда кандыг-даа негелде кылбаан болгаш аңаа хемчег хүлээтпээн. Эрткен чылын дыка хөй хураганнар өлүп хорааны-биле хой үстүрүлгезиниң планы үзүлген. Бо чылын мал кыштаглаашкыны багай организастаттынганы-биле 100 ажыг улуг, биче хой мал болгаш 100 ажыг хаваннар өлген. Ол чорук артель баштаар чериниң улуг буруузу болур.

Колхозчуларның, ылангыя ырак одарларда малчыннарның чуртталгазынче кошкак кичээнгей салдынып турар. Ылангыя Саргалда хойжу Калбак-оолдуң, Сарыг-Септе колхозчу Серенниң оран-бажыңын экижидип бээри эргежок чугула турда ону кылбайн, харын бригадир эш Пичугин бажыңы садыглап турда, аңаа деткикче берип турганын колхозчулар буруу шапкан. Оон ынай Дерзиг бригадазында чурттап турар колхозчуларның радио хандырылгазын тургуспааның санал бергеннер база чөптүг шүгүмчүлээннер.

1959 ажыл-агый чылында чорудар ажыл-агыйжы хемчеглерни айыткан доктаалды хуралдан хүлээп алган. Колхоз баштаар чериниң даргазынга эш Ломаевти хевээр соңгаан.

С. ТАМБА.
«Шынның» корреспондентизи.

100 баш бүрүзүнден 100 башты алыр дээш

Сүт-Хөл районнуң «Бора-Тайга» колхозунуң шээр малының кадарчылары СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлеринге күш-ажылчы сорук кирген ажылдап турарлар. Хойжу бүрүзү малдың кышкы ажаалгазын экижидип турар. Ниитиниң шээр малы 39 коданнарда организастыг одарлап, кодан бүрүзүнде малдың курлавыр чемнери белеткеттинген. Бо чылын хойжу бүрүзү 100 баш хойдан-на 100 баш хураганнарны алырын хүлээнгеннер.

М. СЕВЕН.

Келир чылдың одалгазынга

Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң эш Сундуй-оолга удурткан оттулар ыяш белеткээр бригадазы Чайлаг-Хем аъргазында ажылын үргүлчүлеп турар.

Бригаданың кежигүннери амгы үеде 850 кубометр товпакты хап, белеткеге чогуур онаалгазын ажыр күүсеткен. Бригадада А. Маастай, Д. Лиза, Ч. Сүгежик болгаш оон-даа өскелер эң эки ажылдап турарлар.

А. БАДЫРГЫ.

„Ак-Эрик" колхозтуң отчёттуг хуралындан

Тес-Хем районнуң «Ак-Эрик» колхозунуң отчёттуг хуралы чоокта чаа болуп эрткен. Партияның XX съездизиниң болгаш оон дараазындагы болгулаан Пленумнарының төөгүлүг шиитпирлериниң амыдыралга чедиишкинниг боттандырар дээш демиселге сорук кирген колхозчулар артельдиң ажыл-агыйының бүгү адырларын көдүрер, ылангыя ниитилештирген малдың баш санын өстүрер, оон продуктулуг чорууң бедидер база кэдээ ажыл-агый продуктуларының күрүнеге садар планныг онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир талазы-биле көскү чедиишкиннерлиг болганын артельдиң баштаар чериниң даргазы О. Чадамба отчеттуг илеткелинге онзалап демдеглээн.

Колхоз 1958 ажыл-агый чылында артель бүдүрүлгезиниң тус-тус адырларының талазы-биле багай эвес түңнелдерни чедип алган. Малдың баш санын өстүрериниң пландарын бүгү чүзүннериниң айы-биле ажыр күүсеткен, мал ажылының продуктулуу 1956 чыл-биле деңнээрге 1958 чылда 2,5 катап улгаткан. Бир башка онаалтыр дүк кыргыырының планын база саар инек бүрүзүнге онаалтыр сүт саарының планын ажыр күүсеткен. Күрүнеге садар планныг онаалдадан 10 тонна хөй сүттү, 1,7 тонна дүктү, 3 тонна эътти күрүнеге саткан.

Колхоз малдың уксаазын экижидериниң ажылын чугулалап көргеш, сөөлгү чылдарда чамдык хемчеглерни ап чорутkan. Ам колхозта беш муң ажыг хире нарын дүктүг хойлар, үш чүс ажыг ангор уксаалыг өшкүлер, 111 симменталь инектер бар апарган. Олар хөй дүктү, сүттү берип, колхозка улуг орулганы киирип турар. Чүгле эрткен чылын безин 6.500 ажыг хойларны алтайның нарын дүктүг кошкарларының үрези-биле тарып боозаткан, оларның башкылыы ам оолдап эгелээн болгаш чаш төлү менди камгалаттынып турар. План ёзугаар тудар мал кажааларының тудуун доозуп, ажыглалга бүрүн киирген. Мал чемнери сиген, силос белеткээриниң планын ажыр күүседип, оларны мал ажылының фермаларынга хуваап, акт ёзугаар хүлээдип берген.

Тудуг ажылы колхоз бүдүрүлгезиниң чугула участоктарының бирээзи. Колхоз баштаар чери суурдулга айтырыында үр үеде үргүлчүлеп келген четпестерни чайладырының талазы-биле шиитпирлиг хемчеглерни алган. Тудуг бригадазы эрткен чылын 28 чуртталга бажыңнарының тудуун доозуп ажыглалга киирген, 150 олуттуг чаа клубту, электри станциязын, уруглар яслизин, эмнелге пунктузунуң бажыңын тудуп ажыглалга киирген.

Колхозтуң акша орулгазы 1957 чылда 1 миллион 75 муң рубль турган болза 1958 чылда 2 миллион 75 муң рубль чедир өскен, чүгле эрткен чылын бир миллион рубльдиң арыг орулгазы киирген, оон 70 ажыг хуузун мал ажылындан алган. Колхозчуларның ажылдаан күш-хүн бүрүзүнге 1957 чылда чүгле 4 рубль онаажып турган болза 1958 чылда 7 рубль онаашкан.

Ниитиниң ажыл-агыйының улам ынаигы көдүрлүүшкүнү дээш кызымаккай, ак-сеткилдиг ажылдап турар мурнакчы колхозчулар хөй. Оларның санынга хойжулар Д. Даваа, Лыкаа, тевежи М. Төнчүн, саанчылар Севилбаа, Шактар, Ямаа, тудугжулар Ногаан-оол, Шилги-Бызаа, Дайгыранза болгаш оон-даа өске колхозчулар кирер. Ылангыя хойжу Даваа бодунуң коданында төрээн хой бүрүзүнүң чаш төлүн эрткен чылын четче камгалап ап, бөдүүн дүктүг хой бүрүзүнден ортумаа-биле 2 килограмм 500 грамм дүктү кыргып алган. Саанчылар Шактар, Лайдып, Ямаа 1000— 1200 килограмм сүттү сагганнар.

Колхозтуң ажыл-чорудулгазында чамдык эки түңнелдер-биле чергелештир колхоз бүдүрүлгезиниң янзы-бүрү адырларында улуг четпестер бар деп илеткелчи-даа, санал берген колхозчулар-даа чугаалааннар.

Хамыктың мурнунда чер ажылындан колхоз эрткен чылын барык-ла орулга чок болган. Колхоз 45 муң рубльдиң когаралынга таварышкан. МТС-тиң трактор бригадазы болгаш колхозтуң хову бригадазы тарылганың агротехниктиг чурумнарын сагываны-биле база тарааның чайгы ажаалдазын багай чорутканы-биле дүжүт алваан. Эрткен чылдың ындыг дуржулгазын көрүп эрткен хирезинде-ле колхоз баштаар чери бо чылдың часкы тарылгазынга белеткелди кошкак чорудуп турар. Картофель үрезини четпес, кукуруза үрезини чок, кышкы агротехниктиг хемчеглер чорутпунмайн турар. Тарылга шөлүнге чемиишчидилге — өдек, хүл төгер ажылче эгелеп кирбээн.

Мал ажылында эптежир аргажок четпестер бар. Отчеттуг үениң дургузунда ниитиниң малындан янзы-бүрү чылдагааннар-биле 2 муң ажыг баш улуг, биче малдар өлүп хораан. Амгы үеде ниитиниң малы 18 муң баш ажып турар. Колхоз баштаар чери болгаш партия эге организациязы мал кыштаглаадыышкынын үлегерлиг чорудар дээш улуг кичээнгейни салып турар. Ындыг болза-даа малдың азырал ажаалдазынга чамдык малчыннарның талазындан харыысалга чок чорукту болдуруп турар фактылар бар. Чижээ, хойжулар Сады, Узун Тагба, Чыныапай багай ажылдап, ниитиниң малын будалдаар, чажырар чорукту болдуруп турганнар. Мал ажылынга ак-сеткилдиг ажылдавас, олуттай шүшпеең колхозчуларны мал ажылынга киирбезин, малдың азырал ажаалдазын экижидерин колхозчулар баштаар черден негээн.

Тудугнуң планын сан талазы-биле күүсеткен болза-даа, тудугларның ниити шынары дыка кудуу. Чурттаалга бажыңнарының болгаш өске-даа тудугларның соңгаларын, эжиктерин таарымча чок кылгылаан. Оон-биле кады дыка хөй тудуглар ам-даа крыша болгаш кладовка чок хевээр.

РСФСР-ниң болгаш чер-чер Советтерниң ам болур соңгулдаларынга күш-ажылчы белектерлиг ужуражыр, база ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң чеди чыл планының баштайгы чылы — 1959 чылды колхоз бүдүрүлгезин хөгжүдериниң, колхозчуларның чаагай амыдыралын улам экижидериниң эргилделиг чылы болдурар дээш тодаргай хүлээлгелерни колхозтуң отчёттуг хуралындан хүлээп алган.

1959 чылда малдың баш санын өстүрериниң планын бүгү чүзүннер айы-биле ажыр күүседирин, малдың уксаазын экижидерин, эъткир-сүткүр инек бүрүзүнден 1050 килограмм сүттү саап алырын, хой бүрүзүнден ортумаа-биле 2 килограмм дүктү кыргып алырын, артельдиң мурнакчы хойжулары Даваа, Лыкаа болгаш оон-даа өскелер малдың чаш төлүн чүс хуу камгалап алырын болгаш хой бүрүзүнден 2,5—3,5 килограмм дүктү кыргыырын, саанчылар Шактар, Лайдып, Ямаа инек бүрүзүнден 1300—1400 килограмм сүттү саап алырын тус-тус хүлээнгеннер.

Колхозчу араттарны суурлуң амыдырал-чурттаалгаже шилчидер айтырыгны үзе шиитпирлээр сорулга-биле бо чылын чээрби чурттаалга бажыңнарын тудуп, ажыглалга киирер болгаш чурттаалга бажыңнарының шынарын экижидип, кладовкалап, крышалаарынче онза кичээнгейни салып, 23 бажыңнарны крышалаарын хүлээнген. Дуржулгалыг тевежи М. Төнчүн 1959 чылда тевелерниң баш санын 180 башка чедирерин (ам бары 150), колхозка 75 муң рубльдиң арыг орулгазын киирерин хүлээнген.

Колхозчуларның отчеттуг хуралы колхозтуң ажыл-чорудулгазында бар четпестерни узуткаар, ниитиниң ажыл-агыйын бүгү хемчег-биле көдүрер дугайында тодаргай шиитпирни хүлээп алган.

К. САЛЫЫ.
«Шынның» корреспондентизи.

Хураган ажаакчызы

«Өөк» совхозтуң Кошпай баарында хой фермазында хураган кажаазынга эртен эрте ыыт-шимээн аажок, дойлуп-ла турар болду.

Совхозтуң сураглыг хураган ажаакчызы Ирина Бечил-оол угбай дузалакчы кадарчы Анисья Сотпадан чап-чаа төрүттүнген, шаразы безин кургаваан ак меринос хураганны хүлээп ап тур.

— Улуг чаагайын ыңай, чассыгбайнын... Аванның аазын ээп, доруга бээр сен. Өөрүң хөй болгай, ам барып таныштырыпта мен аан— деп, ол угбай хураганны эргелеп берди.

Ийи угбаларның кайызының-даа өөрүшкүзү аажок. Ынчанмас аргажок. Оларында кодан хойнун ийи чүс ажыы оолдапкан,—бир-даа чидириг чок. Хүннүн-не 25—30 хире чаш хураганнар немежип турар.

Дүн дургузунда кажаага дежурнуйлаар, чаш хураганның шаразын кургадып, иезинге эмзирер. Чамдыкта тогду хойлар оглун эмзирбес— хозар болгулаар. Оларны төлүнер кылдыр тоотпалаар. Бечил-оол угбайның тоотпалаары артында тускай аялгалыг. Аңаа хойлар таалап, сүдү эдигип, хураганнары эмерге шоолуг тепкиленмейн, чоорту эмзирип өөрени бээр.

Ферманың хойлары ам түлүктеп оолдавышаан. Мурнукузу ышкап чырыткы тудуп түреп турбас апарган. Хой-даа, хураган-даа кажааларында электри чырыы хүндүскү дег чайыннандыр чырып турар.

— Бир-даа хураган осчуннас— салган сорулгам ол. Ону чедип алыр дээш амыр-дыш чок ажылдап тур мен—деп, И. Бечил-оол бүзүрелдиг чугаалады.

Чурукта: И. Бечил-оолдуң чаш хураганны А. Сотпадан хүлээп ап турары.

Сөзү Б. Түлүштүү,
Фотозу О. Гавриловтуу.

Парлаттынмаан чагааларның изи-биле

Чаа-Хөл ортумак школаның эге класстарының орус дыл башкызы А. В. Белокопытованың меге документ-биле башкы ат чедип алган башкылап чоруурун, өг-бүле талазы-биле будулганың илеретпеен фельетон редакцияга келген. Башкы кижиге хамаарышпас айтырыгны шиитпирлеп көрзүн дээш редакция облоного медээлээн.

Облононуң кадрлар талазы-биле улуг инспектору эш Е. Зубованың редакцияга дыңнатканы-биле алырга, А. В. Белокопытова 1949 чылдан бээр Чаа-Хөл ортумак школаның эге класстарында орус дыл башкылап турар, ажылынга ак-сеткилдиг, дуржулгалыг башкы болгаш дөрт уругнуң аваазы, 1949 чылдан 1958 чылга чедир С. Семенов-биле өг-бүле тудуп чурттап чораш, Семенов арагалаар боорга, оон чарылгаш, өске кижи-биле өг-бүле туда берген. А. В. Белокопытованың дугайында бод айтырыгны эш Зубова шуут ыттаваан.

Редакциядан. Меге документ-биле башкы ат чедип алган башкылап турар деп шүгүмчүледи ханызы-биле хынап, А. В. Белокопытованың салым-чолун облоно шиитпирлээриниң өйү келген.

Чаа-Хөл район сөөлгү беш чылдарда болгаш амгы чеди чылда

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлерин Чаа-Хөл районнуң ажылчы чоннары боттарының хуралдарынга таныжып эрткен беш чылдарның дургузунда районнуң кэдээ ажыл-агыйының хөгжүлдезинде чедип алдынган чүүлдерни болгаш четпестерни база амгы чеди чылда сорулгаларны чугаалажып турган.

1953 чылдан 1958 чылга чедир районга мыйыстыг бода малдың баш саны 45 хуу, оон иштинде төрүүр инектерниң — 66 хуу, өшкүнүң—50 хуу, чылгының—10 хуу немей өскен, а хойнуң баш саны 2 катап, хаван биле куштуң бир демей 6 катап көвүдээн.

Малдың баш санының өзүлдези-биле чергелештир оон продуктулуу база бедээн. 1953 чылда бир инектен ортумак сүт саалдазы 260 кг болуп, мырыңай чөгенчиг турган болза, эрткен чылын 820 кг болган. 1953 чылда районга дээре дээн саанчылар бир инектен-не чүгле 350—400 кг сүт саап турган болза, эрткен чылын «Тиилелге» колхозтуң саанчызы Өшкү-Саар—1400 кг сүттү салган.

Мурнукузунга бодаарга мал чемнериниң белеткелин көвүдеткени, оран-саваны элээн экижиткени, одарларны ажыглаарынче кичээнгейни угландырганы малдың продуктулуун бедидер арганы берген. Мурнунда саар инектер чүгле одар ажаалдазынга турган болза, сөөлгү чылдарда немелде чемгерилгени көвүдеткен болгаш харын чамдык үелерде тургузу азыралга шилчип турар. Мал чеминге күштүг культура болур кукуруза тарылгазын элээн калбартканының түңнелинде 1958 чылда районнуң колхозтары кукуруза колдаан 7500 тонна силосту салып белеткээн.

Эрткен беш чылдарның дургузунда районга чер ажылы дыка калбарган болгаш бедик түңнелдерни чедип алган. Тарылга шөлү 2 ажыг катап, оон иштинде кол культура болур кызыл-тастың шөлү 3 катап өскен болгаш беш чылдың иштинде 12 муң га кур черлер шиңгээдип алдынган. Ылангыя Шанчының, Ооругнуң, Бара-Сугнуң болгаш Хаялыг-Дагның кур черлери ажыглалга кирип, бедик дүжүттерни берип турар. 1953 чылда бир гадан ортумак дүжүт 6,7 центнер турган болза 1958 чылда—28,5 центнер болган. Оон иштинде «Бурунгаар» колхоз ийи муң ажыг га шөлден ортумаа-биле 34 центнер дүжүттү ап, районга кажан-даа көстүп көрбээн бедик көргүзүглүг болган. Беш чылдың мурнунда район чүгле 300 тонна тарааны күрүнеге дужааган турган болза эрткен чылын 7,5 муң тоннаны саткан.

Ол ышкаш мал ажылының продуктуларын күрүнеге дужаары база дыка өскен. Чижээ, дүктү дужаары 8 катап, сүттүү—3 катап, эъттии— 3,5 катап өскен.

Бо аразында колхозтарның тудуг суурлу дыка өзүлделиг болган. 1953 чылда колхозтарга 10 муң ажыг дөрбелчин метр шөлдүг 493 чурттаалга бажыңнары, 2 кэдээ клубтар, 2 библиотекалар турган болза, ам 19 муң дөрбелчин метр шөлдүг 920 чурттаалга бажыңнары, 4 кэдээ клубтар, 5 библиотекалар, 5 уруглар яслилери, 3 божулга бажыңнары болгаш оон-даа өскелер бар апарган.

Беш чылдың дургузунда колхозтарның организас-ажыл-агыйы улам быжыккан. Бо аразында колхозтарның акша орулгазы 14.5 катап, үлешпес фондузу 30 катап өскен. Ортумаа-биле бир колхозчунуң орулгазы он ажыг катап улгаткан.

Бо бүгү чедиишкиннер болза бистиң областың кэдээ ажыл-агыйын чаартып сайзырадыр дээш Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың хүн бүрү сагыш салыышкынының, материал-техниктиг дузаламчызының ачызында деп чугаалаар херек.

Оон-биле чергелештир районнуң кэдээ ажыл-агыйының хөгжүлдезинде улуг четпестер барын демдеглевейн барып болбас. Эрткен чылын малдың баш санын өстүрериниң күрүне планын район чаңгыс-даа чүзүн талазы-биле күүсетпээн. Чүгле эрткен декабрьның дургузунда янзы-бүрү чылдагааннардан 118 баш улуг, биче мал каражалыг болганывыс мал кыштаглаадыышкынының улуг күжениишкинниг эвес чорудуп турарывысты херечилеп турар. «Найырал» колхоз (даргазы эш Чамбал-оол) сүт саалдазының планын күүсетпээн. Бир хойдан ортумаа-биле 1,9 кг дүк алыр планны район күүсетпээн.

Чер ажылының культуразын бедидер ажыл бисте ырак четпес. Тус черниң чемиишчидилгелерин ажыглаар, эргижирээн черлерни сайзырадыр хемчеглер эки чорутпунмайн турарындан Аймыгырлыгның, Терезинниң, Улуг-Ховунуң суггаттыг черлериниң бок үнүштери культурлуг үнүштерниң аразында көвүдеп, дүжүттү куулададып турар. Аймыгырлыг, Терезин бугаларының кол тудугларын ийи-үш чыл улаштыр кылып келзивиссе-даа, амга чедир ажыглалга кириштывашан бис. Бо чорук областың суг ажыл-агый чериниң болгаш колхозтар баштаар черлериниң бо чугула ажылды ала-чайгаарлаашкынныг чорудуп турарын херечилеп турар.

Амгы чеди чылда районнуң мурнунда салдынган сорулгаларны чедиишкинниг шиитпирлээр талазы-биле, хамыктың мурнунда бо айыттынган болгаш өске-даа четпестерни узуткаар хемчеглерни алыр ужурлуг бис.

Амгы чеди чылда районнуң кэдээ ажыл-агыйын хөгжүдер талазы-биле төлевилеттинип турар бол сорулгалар мындыг. Амгы турганы-биле деңнээрге 1965 чылда колхозтарга мыйыстыг бода малдың баш санын 21 хуу өстүрер болгаш оон иштинде саар инектерниң саны 20 хуузу ээлээр, а арткан 80 хуузун эъткир улганышкынче сайзырадыр. Хойнуң баш санын 2 катап өстүрер болгаш 80 хуузун нарын дүктүг уксаажа экижидер. Мөөну чедип алыр сорулга-биле чыл бүрү төрүүр хойнуң 80—90 хуузун нарын дүктүг кошкарлар-биле элериштирип, тарып боозадыр ажылды калбаа-биле чорудар. 1965 чылда өшкүнүң 60 хуузун ангор уксаалыг болдурар. Хаваннарын баш санын 2 катап өстүрер.

Сүт чок одарларга 40 кудуктарны казар болгаш ол ажылды бо чылдан эгелээр. 1959 чылда инек бүрүзүнден сүт саалдазын 950 кг, а 1965 чылда 1800 кг чедирер. Бо чылын бир хойдан-на 2 кг дүктү алыр болгаш 1965 чылда 2,5 кг чедирер азы дүктүң ниити кыргылдазын 2 катап көвүдедир. 1958 чылдыы-биле деңнээрге 1965 чылда эът бүдүрерин ийи катап улгаттырар.

1965 чылга чедир сүткүр инектерниң фермаларын бүрүн механизастаан турар. Оон иштинде электри-биле саалданы, автосуггарылганы боттандырар.

Малдың баш санын өстүрери, оон продуктулуун бедидери-биле чергелештир мал ажылының продуктуларын күрүнеге белеткээрин база дыка өстүрери көрдүнүп турар. Чижээ, 1958 чылдыы-биле деңнээрге 1965 чылда күрүнеге садар эътти 2 катап, дүктү 2,3 катап, сүттү 73 хуу көвүдедир.

Мал ажылынга быжыг чем суурну тургузар сорулга-биле хөй болгаш чаңгыс чылдыг үнер ситеннер тарылгазын эрткен чылын 1600 га турганындан 1965 чылда 7000 га чедирер. Кукурузаның тарылга шөлүн 300 га турганынга удур 1200 га чедир калбартыр болгаш бир гадан 400 центнер ногаан массаны алырын чедип алыр.

1965 чылга чедир колхозтарның ниити тарылга шөлүн ийи катап калбартыр болгаш 8 муң ажыг га кур черлерни шиңгээдип алыр.

Амгы чеди чылда районнуң кэдээ ажыл-агыйын көдүрер талазы-биле салдынып турар сорулгаларны чедип алырда бо баштайгы чылдан эгелээш улуг күжениишкинниг ажылдаар дээш колхозчулар бедиткен хүлээлгелерни ап, чедиишкинниг күүседип эгелээн.

Д. БЕГЗИ,
СЭКП Чаа-Хөл райкомунуң секретары.

Школаларга өөредилге-кижизидилгелиг ажылды улам бедик деңнелче

Бирги чартык чылдың түңнелдери

СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң тезистеринге үндезилээш, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң ийиги сессиязы 1958 чылдың декабрь 24-те «Школаның амыдырал-биле харылзаазын быжыглаар дугайында болгаш ССРЭ-ге улус өөредилгезиниң системазын улам ыңай сайзырадыр дугайында Хоойлуну» хүлээп алган. Улус өөредилгезиниң системазын эде тургузар дугайында хоойлу амыдыралдың чаа негелделерин харыылап турар болгаш совет школазының хүн бүрүде тып ап турары байлак чогаадыкчы дуржулгазын улам ыңай сайзыратканы ол.

Кол чүүл болза, школаны амыдырал-биле улам сырый харылзаштырары, өөредилгени бүдүрүкчү күш-ажыл-биле холбаштырары болур. Бүдүрүкчү күш-ажыл-биле өөредилгени холбаштырарын РСФСР-ниң, Украинаның болгаш өске-даа эвилелдешкен республикаларның чамдык школаларында боттандырып турар.

Школаларның ажылын эде тургузары күрүнениң болгаш бүгү чоннуң херээ болур. Өөредилге-кижизидилгелиг ажылды экижидеринге болгаш өөредилгениң шынарын бедидеринге ол дузалаар.

Кызыл хоорайның школаларында 1958—1959 өөредилге чылының бирги чартыы доозулган. Эрткен үениң дургузунда школаларның башкылары эвээш эвес ажылдарны кылган дээрзин өөредилге чылының бирги чартыының түңнели көргүзүп турар. Школалар болгаш аңаа дузалаар ажыл-агыйлар чогуур өйүнде бедик шынарлыг кылдыр септеттинген болгаш одаар чүүлдү четчири-биле белеткээн турган.

1958—1959 өөредилге чылы бүгү школаларга организастыг эгелээн болгаш уругларны школаже хаара тударының планы күүсеттинген.

Чамдык школалар болгаш башкылар, ылангыя № 4 болгаш 5 эге школалар, өөредилгениң шынарының талазы-биле эки түңнелдерни чедип алганнар. Чижээлээрге, № 4 школаның (эргелекчизи эш Сватикова) өөредилге шынары 97,8 хуу, № 5 школа (эргелекчизи эш Толстикова)— 97,3 хуу болган. Чүгле 4 болгаш 5 демдектерге өөренген уругларның саны база көвүдээн. Ынчаарга оларның саны эрткен өөредилге чылының бирги чартыында 985 турган болза, бо чартык чылда 1159 чедир өскен.

Хоорайның хөй-хөй школаларында кижизидилге ажылы элээн солун болгаш янзы-бүрү апарган. Политехниктиг өөредилгениң материалдыг баазазы быжыккан. Өөреникчилерниң, ылангыя үстүкү класстарның өөреникчилериниң аразында янзы-бүрү мергежилди шиңгээдип алыр дээр сонуургал улгаткан. Чижээ, № 7 школаның оңгу класcчылары бүдүрүлге өөредилгезинге болгаш хостуг шактарда полиграфтыг мергежилдиң бирээзин (парлакчызы өрүкчү) шиңгээдип алырын шиитпирлээннер.

Башкыларның политиктиг билиин бедидер дээш партия эге организациялары улуг кичээнгей салып турар апарганнар. Макаренконуң педагогика талазы-биле ажылдарын өөренир бөлгүмнер барык школалар бүрүзүнде тургустунган болгаш доктаамал ажылдап турар. Ындыг семинарлар башкыларның идейлиг деңнелиниң өзеринге, өзүп орар салгакчыларның өөредилгезин болгаш кижизидилгезин шын организастаарынга дузалап турар.

Ооң-биле кады бирги чартык чылдың түңнели хоорай школаларында өөредилге болгаш кижизидилге ажылдарында улуг четпестер барын көргүскен. Өөредилгениң шынарының куду болуп турары дүвүренчиг. Ийиги улдунда өөредилгениң шынары 75,8 хуу болган азы 5076 өөреникчилерниң 714-тү багай демдек алган.

Школаларда комсомолчуларның болгаш пионерлерниң чамдызы багай демдектиг өөренип турары-биле эптежир аргажок. Ынчаарга 443 комсомолчуларның чаңгызы кончуг эки өөредилгелиг, а 69-зу багай демдектерлиг, 2020 пионерлерниң 46-зы кончуг эки өөредилгелиг, а 249-зу багай демдектерлиг.

Ылангыя № 3, № 2 школаларда өөредилге шынары дыка куду болгаш түс-түзүнда 79,7 хуу, 82 хуу болуп турар. Ол ышкаш ажылчын аныяктар школазында 80,3 хуу болуп турар. Ында өөренип турар 19 коммунистерниң 7-зи багай демдектиг болуп турар.

Хоорайның школачыларының шак мындыг багай өөредилгелиг болуп турарының кол чылдагааны болза, улус өөредилгезиниң системазын эде тургузарын чамдык башкылар чедир билбээн болгаш өөредилге-кижизидилгелиг ажылга идепкейлии-биле киржириниң орнунга харын ажылын суларатхан. Башкыларның ажылдарын школа директорлары чедир контрольдавайн турган. Хөй чылдарда ажылдаан элээн дуржулгалыг болгаш ажылынга кызымак директор эш Клюшин безин өөредилге чылының баштайгы үш айларында чүгле 17 кичээлдерге олурушкан. Директор Плюснина, Пуговкин болгаш өскелер-даа уроктарга олурушпайн турар.

Партия эге организациялары өөредилге-кижизидилгелиг ажылдарже ханылап кирбейн, удуртукчуларның дузазы-биле башкы бүрүзүнүң бичии салгакчыларны өстүрер херекке харыысалгазын бедидерин чедип албаан. Хоорайның школаларының хөй нурууузунда башкылар өөреникчилер-биле түс-түзүнда ажылдавайн турар болгаш харын-даа чамдык башкылар кичээлдерге шоолуг белеткел чок келир база эрттирген кичээлдериниң шынары дыка куду болур.

Сөөлгү үеде чамдык башкылар өөреникчилерге негелдезин кошкаткан болгаш оларның билиин үнелеп демдек салырда кандыг-даа болза эки демдек салыры көвүдээн. Чижээ, № 9 школаның 7 «б» клазының өөреникчизи Маслова орус дылга 7 бижимел ажылдарның дөртүн багай кылдыр бижээн турда-ла аңаа улдуң түңнелинде үш салган. Ол-ла класстың өөреникчизи С. Иванова сес хыналда ажылдарның бежин ийиге бижээн турда-ла бирги улдуң түңнелинде үштү салган. Ындыг фактылар өске школаларда база бар. Ындыг практика уругларның билигни быжыы-биле шиңгээдип алырынга чүгле шаптыктаар.

Школаларга күш-ажыл башкылаашкынында кол четпес чүүл болза, өөреникчилерниң күш-ажыл культуразынга чаңчыкпааны болур. Ажылдаар столдарының кырынга портфельдерин, хептерин оваалай салып алган турары чаңчыл апарган. Ажыл үезинде уруглар хөй шимээн үндүрер болгаш херекселдерин кайы-хамаан чок октагылаар чоруктар бар.

Күш-ажыл кичээлинге чогуур кижизидилге ажылын чорутпайн турар. Өөреникчилер боттарының алган херекселдерин камналгалыг эдилээринге чаңчыкпаан, бүдүрүлгеге чаа чүүлдер кылыр болгаш материалдар камнаар дээш чүткүл чок.

Школаларның төрелдер-биле харылзаазы ам-даа кошкак болгаш өөредилге-кижизидилгелиг ажылды экижидерде оларга даянмайн турар. Ооң ужурундан чамдык төрелдер уругларны кижизидеринге школаларга дузалаарындан ойталап турар. Төрелдерниң боттарының уругларының кижизидилгезинге ындыг хамаарылгалыг болуру шын эвес. Шак ындыг ада-иелер-биле партия эге организациялары чогуур ажылды чорутпаан.

Өөредилге, а ылангыя аныяк салгакчыларны кижизидери — чүгле башкыларның эвес, а хөй-ниитиниң, бирги ээлчегде төрелдерниң херээ деп чүве бүгүдеге билдингир. Ынчангаш партия организациялары школалар-биле үргүлчү харылзажып, уругларның өөредилгезин болгаш чурумун үргүлчү сонуургап, оларны бажынынга канчаар кижизидип турарын хынап турар ужурлуг.

ВЛКСМ хооркому комсомол болгаш пионер организацияларының ажылынче ханылап кирип, комсомолчуларның болгаш пионерлерниң кичээнгейин билигни ханызы-биле, быжыы-биле шиңгээдип алырынче угландырар сорулгалыг.

П. КИСЕЛЕВ,
СЭБП хооркомунуң секретары.

Чонга бараан болукчу

Туранда № 1 ортумак школаның директору, Бии-Хем район Совединиң депутаты Нина Васильевна Селина бодунуң сонгукчулары-биле ужурашкан. Депутаттың отчёдун болуруун дыңнааш, аңаа Туран хоорайның дыка хөй сонгукчулары чыылган. Ийи чылдың дургузунда ооң сонгукчулары-биле ындыг ужуражылгазы чаңгыс эвес удаа болган.

Сонгукчуларның чагыын боттандырарынга чоруттунган хемчеглерниң түңнелин допчулап чугаалааш, төрээн хоорайын улам чаагайжыдар: кудумчуларны чаартыр, чурталга болгаш культура-амыдырал тудугларын калбартыр талазы-биле чоннуң, сонгукчуларның бот-идепкейлиг киришкенин депутат үнелеп демдеглээн.

Улус өөредилгезиниң системазын эде тургузар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязының шиитпиринге холбаштыр Туранның № 2 ортумак школазында кандыг хемчеглер алдынганын эш Селина сонгукчуларга допчулап чугаалаан. Культура-чырыдыышкын болгаш улус өөредилгезиниң талазы-биле райкүүскомнуң доктаамал ажылдаар комиссиязының даргазы болганда, ол ажылды депутат районнуң бүгү школаларынга холбаштыр харылап турган. Бо айтырыгны район Совединиң сессияларынга ийи удаа тургускан.

Туранның № 1 ортумак школазы ада-ие-биле доктаамал харылзаалыг. «Школаның үнү» дээр хана солунну үргүлчү үндүрүп, ону хамаарылгалыг улуг коллективтерге база азып турар. Школада партия, профэвилел, комсомол болгаш пионер организациялары шупту чаңгыс сорулгаже — өөредилге-кижизидилгелиг ажылды амгы негелдениң деңнелинге бедидери дээш демисежип турар.

Школага өөредилге мастерскаазы тургузарынга негелде улажып турган. Сонгукчуларның ол чагыы күүсеттинген. Туранның № 1 школазы ам чазанылга, каңналга өрээлдерлиг, эки дериттинген мастерскаалыг. Автомашина болгаш трактор кезектери өөренир, күш-ажыл кичээли чорудар гаражтыг.

Депутат Нина Васильевна школаны таарымчалыг тургузарынга могаг чок ажылдап турар. Өөредилге чылынга белеткел баш бурунгаар хынамчалыг чоруттунган. Байлак ном фондулуг библиотека ажылдап турар. Допчу илеткелдер, лекциялар, солун беседалар доктаамал болуп турар. Бот-тывынгыр уран чүүл бөлгүмнериниң ажылы амыдыралда холбашкан.

В. КОСТЕНКО.

Школаларның ээлчеглиг сорулгалары

Бистиң төрээн Коммунистиг партиявыстың XXI съездизи эгелеп турар чеди чылда бистиң чуртувустуң улус ажыл-агыйының хөгжүлдезиниң кайгамчык улуг программазын чугаалажып турар. Бо улуг болуушкунну холбаштыр бистиң областа улус өөредилгезиниң херээнде байдалды тодарадып көөрү кижи бүрүзүнге сонуургаанчыг.

1958—1959 өөредилге чылының түңнелдери болза бистиң областың элээн каш школалары өөредилгениң бедик шынарлыын чедип алганын херечилеп турар. Тес-Хем районнуң Шуурмак эге школазының (эргелекчизи эш Кислицына), Тожу районда Чазылар эге школазының (эргелекчизи эш Юдина), Каа-Хем районда Бүрен (эргелекчизи эш Шнырова), Бай-Сөөт (эргелекчизи эш Байкалова), Ойнаа (эргелекчизи эш Агкина), Соңгу-Аржаан (эргелекчизи эш Чунарев) эге школаларының өөреникчилери өөредилгениң бедик шынарлыын чедип алганнар.

Өөредилгениң шынарын Кызылдың № 4 эге школазы (эргелекчизи эш Сватикова) 97,8 хуу, Каа-Хем районнуң Федоровкада чеди чыл школазы (директору эш Комарова),—93,8 хуу, Бии-Хем районнуң Туранда № 1 ортумак школа (директору эш Селина)— 91 хуу кылдыр чедип алганнар.

Туранның бо ады үнген школазы чаа өөредилге планын ёзугаар үш чыл иштинде ажылдаанының дургузунда политехниктиг өөредилгени боттандырар талазы-биле эки дуржулганы чыып алган. Ооң-биле кады элээн каш чылдарның дургузунда школада башкыларның педагогика болгаш идей-политиктиг билиин бедидер талазы-биле бөлгүм ажылдап турар.

Эрткен өөредилге чылының бирги чартык чылынга деңнээрге, Улуг-Хем районнуң школаларында өөредилгениң шынары бедээн. Ол районда 30 ажыг башкылар эртемнериниң болгаш класстарның талазы-биле өөредилгениң бедик шынарлыын чедип алган.

Өөредилге чылының бирги чартыында Кызыл хоорайның № 7 школазының башкылар коллективи багай эвес ажылдааннар (школаның директору эш Плюснина). Бо школаның башкылары комсомол, пионер организацияларынга болгаш өөредилге комитединге улуг даянып турар.

Бо-ла школаның оңгу «б» клазының өөреникчилери бистиң чуртуң заводтарында, фабрикаларында коммунистиг күш-ажыл бригадаларының адын алыр дээш демисежип турар патриоттуг эгелээшкиннерни деткип, ол класстың өөреникчилери өөредилгени болгаш күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрүнүң бригадазы атты алыр дээш демисежип турарлар. Ол сорулгазын олар чедип ап турар: оларның өөредилгезиниң шынары 100 хуу болган. Ында 10 өөреникчилер чүгле эки болгаш кончуг эки өөренип турар.

Чедиги «б» класстың өөреникчилери Донда-Ростов хоорайның № 12 ортумак школазының пионерлериниң эге саналын деткивишаан, тиилээн отряд «Чеди чылдың дузалакчызы отряд» деп атты алырының эргези дээш өөренип турар. Бо талазы-биле алган хүлээлгелер мындыг: коммунистиг күш-ажылдың бригадазынга ажылдаарынга белеткенир, бүгү класс даразында класске шилчиир, «азыракчылар» хереглевейн боттары класcты аштап-арыглаар, септелгени база боттары кылыр, кижи бүрүзү чүгле бодунуң эвес, харын база эштериниң ажы-чаны дээш харыылаар.

Эш Калитко даргалаан төрелдер комитеди № 7 школага улуг дузаны көргүзүп турар. Школачыларны кижизидериниң айтырыгларын төрелдер комитеди чугаалажып көрүп, түс-түс класстарда өөредилге-кижизидилге ажылын сонуургап турар. Төрелдер школаларга байырлалдар эрттирерингe дузалажып, сборларга киржип, кинолар үндүрерде дежурнуйлап турар. Чамдык төрелдер, чижээ, эштер Митрофанова болгаш Горелова школа бөлгүмнериниң кичээлдерин удуртуп турар. Школада «Школаның үнү» хана солунну дамчыштыр төрелдер-биле сырый харылзааны тудуп, Кызылдың бүдүрүлгелеринге болгаш албан черлеринге ол солуннуң 35 номерлерин үндүрген.

Бо бүгү чедиишкиннер чүүлдер-биле чергелештир школаларның ажылында хөй четпестер барын айтыр херек. Чижээ, эрткен өөредилге чылының ол-ла үези-биле деңнээрге, бирги чартык чылда областа өөредилгениң шынары 0,5 хуу кудулаан болгаш 83,1 хуу болган. 5 муң ажыг өөреникчилер багай демдектерни алган.

Чаа-Хөл районнуң школаларында өөредилгениң шынары чыл-чылы-биле куду болуп турар. Районда 1500 ажыг өөреникчилерден 432 кижи багай демдектерлиг болган.

Сүт-Хөл районнуң Бора-Тайга школазында (директору эш Алдын-оол) өөредилгениң шынары эң-не куду болуп турар (61,7 хуу). Башкыларның ажылын удуртуру болгаш контрольдаарының деңнели ол школада куду. Бирги чартык чылда школаның директору чүгле 40 кичээлдерге олурушкан. Кичээл өйүнде башкылар көрүлде материалдарын эвээш ажыглап турар. Кабинеттер дериттинмээн. Төрелдер комитеди ажылдавайн турар.

Областың школаларында өөредилгениң шынары орус дыл талазы-биле онза куду. Областа 31 муң ажыг өөреникчилер бар болган. Оларнын 3280 ажыг өөреникчилер багай демдектерни орус дылга алганнар. База үш муң хире өөреникчилер арифметика, алгебра болгаш геометрия талазы-биле багай демдектерлиг. Мооң чылдагааннарын тывар чорук эргежок чугула. Чамдык башкылар кичээлдерни куду деңнелге чорудуп турар. Ындыг башкылар өөреникчилерни боду тускай ажылдаарынга өөретпейн турар. Россия Федерациязының национал школаларында орус дыл башкылаарының эки дуржулгазын багай ажыглап турар. Ооң-биле кады орус дыл башкыларының хөйнүү өөреникчилерниң төрээн дылын билбес болуп турар чорук база бергелерни таварыштырып турар. Ындыг башкылар төрээн дылдың онзагай чүүлдерин барымдаалап билбестер болгаш төрээн дыл талазы-биле чижектерни орус дыл өөредиринге ажыглап шыдавастар.

Өөредилге чылының бирги чартыында 5 болгаш 8 класстарның өөреникчилеринге багай демдектер хөй болган. Чижээ, 5 класстарның 3800 ажыг өөреникчилеринден 1000 ажыг кижи багай демдектерлиг болган. 5 болгаш 8 класстарда өөреникчилерниң өөредилге талазы-биле ындыг чедиишкин чок болуп турарының чылдагааны болза эге болгаш чеди чыл школаларында өөреникчилерниң билиин үнелеп көөрүнде чедир көрбес, чымчак чүүлдер бар болуп турарында. Мооң ужурунда 4 болгаш 7 класстарның өөреникчилери даразында класска шилчээш, багай демдектерни ап турарлар. База башкылар кичээлдерге көргүзүг материалдарын ам-даа четпес ажыглап турар.

Чижээлээрге, «Кадыгланганда болгаш изээнде бүдүмелдерниң хемчээлиниң өскерлири» деп теманы тайылбырлаарда, Сүт-Хөл районнуң Бора-Тайга школазында башкы эш Замотаева чаңгыс-даа дуржулга кылбаан.

Чер-чер Советтери өөреникчилерниң школаны каггаш чоруур чоруун болдурбас талазы-биле четче сагыш салбайн турар. Бо өөредилге чылында областың школаларындан 700 ажыг өөреникчилер школаны каггаш чоруткулаан.

Ам өөредилге чылының үшкү улдуну чоруп турар. Бо дээрге школаның ажылында эң-не харыысалгалыг үе болур. Чаа материалдарны өөредири-биле кады эрткен кичээлдерниң талазы-биле катаптаашкынны чорудары чугула.

Ам кол сорулга болза күш-ажылга ынак, коммунистиг тургузуушкунунуң идепкейлиг тургузукчузу болур салгакчыларны белеткээри дээш, өөредилгени амыдырал-биле сырый холбаалыг болурун чедип алырынче кичээнгейни кажандан артык улгаттырары болур.

Г. КАРАСЕВА,
облононуң школалар талазы-биле инспектору.

Школа интернадынга кижизидилге ажылы

Бистиң областың байдалынга школа интернаттарының ужур-дузазы канчаар-даа аажок улуг. Тыва араттарның уругларын өөредип турар школаларның чанында интернаттарны тургускан чорук өг-бүлениң кижизидилгезин өөредилге чылының дургузунда багай эвес солуп турар. Бир эвес мындыг арганы бербээн болза, 30.000 ажыг баш малдыг, чүгле 200 ажыг өрегелиг «Чаа орук» колхозунга бүгү ниитиниң өөредилгезин боттандырары берге турган.

Бистиң интернадывыс чыдың-на өзүп келген. Ол өзүлделер бүгү талазы-биле: материалдыг баазазы-даа, ында чурттакчыларның санында-даа өскен. 1953 чылда интернатка чүгле 21 уруглар турган болза бо 1958—1959 өөредилге чылында 126 уруглар күрүнениң долу хандырылгазында. Интернат бодунуң эргезинде чурттаар ийи корпустуг, столовайлыг, хлеб быжырар черлиг, чунар бажыңныг, складтарлыг, ажыл-агый участоктуг, чем шыгжаар складтарлыг.

Эрткен чылдарга бодаарга бистиң интернадывыска чурттаарынга таарымчалыг байдалдар тургустунган. Ам интернаттың чанынга даараныр мастерская тудуун эгелей берген. Хирленген хептерни чуур машина-биле чуп эгелээр. Хостуг шактарда ойнаар херекселдер: баяннар, гармоньнар, гитаралар, мандолиналар, допшулуурлар, шашка-шыдыраалар даалылар оларда бар. Хеп болгаш чем-биле долу хандыртынган. Ынчалза-даа өөреникчилерниң чурттаар, өөрениринге эки байдалдарны тургусса-даа, кижилер-биле ажыл уттундурар болза ол бүгү дамей-ле ажык чок. Мону барымдаалааш бо өөредилге чылының эгезинден эгелээш областың чамдык мурнакчы интернаттарының (Шагаан-Арыгның, Туранның) үлегерин бодувустуң амыдыралывыска таарыштыр тургусканывыс баштайгы түңнелдерни берген.

Эң-не кол чүүл болза башкылар коллективиниң ниити күжү-биле ажылдап кылганы өөреникчилерниң амыдыралынга дүүшкен чаңгыс аай негелделерни тургусканы болур. Ол негелделер мындыг чүүлдерни уругларга чаңчыл кылдыр амыдыралга боттандырарынга улуг идигни берген: школаның бүгү амыдыралын мурнунда ышкаш өөрком, интернат чөвүлели деп ийи аңгы организас эвес чаңгыс коллектив чөвүлели удуртуп турар. Ооң эргезинге даразында айтырыгларны мөөңнээн: класстар даргаларының ажылы, комнаталар командирлериниң ажылы, интернаттың бүгү ажыл-агыйы, интернатта чурум чок өөреникчилерни хемчег алыры.

Школада болгаш интернатта бүгү-ле ажыл адаанда негелделерни күүседиринге чагыткан. Өөреникчилер кичээл мурнунда школага 20 минута бурунгаар келгеш, идиин даштыга аштааш, тон уштур черге тонун, бөргүн уштур. Хептиг класстар кеживес, класстарга, комнаталарга бок октавас. Кичээл эгезинде башкызын төлептиг ёзулаар, харыыны долу, тода кылдыр бээр. Дөрткү класстан өрү дневник чок өөреникчи демдек албас, а харыылаары албан.

Чапсарларда коридорга маңнавас, ойнаар, ырлаар, библиотекага ном номчуур, узун чапсарда музыкалыг оюннарны организастаар. Озалдаан таварылгада эжик соктавайн кирер, ээлчег төңгенде клазы арыг арттар. Чанарда хевин эки кеттинер, бичелеринге дузалажыр.

Хуралдар, кежээлер база слеттар чарлаан шагындан 5 минут бурунгаар эгелээр, озалдаанпар кирбес. Кежээлерде бүгү болур чүүлдери пландыг болур. Үстүнде чүүлдерни организастаан санында бир класс дежурнуйлаар: оон өөреникчилери ол эгелээр шактан 20 минута бурунгаар келир болгаш төңген соонда бүгү чүүлдерни эмгелээр, чурумчудар.

Бажыңынга (интернадынга) ажылы болур: орнун агартыр эдер болгаш шаланы чуур, одун оттулар, чырыткызын белеткээр, дуңмаларынга дузалажыр база хевин камнаар, оруннар адаанга, тумбочкалар иштинге артык чүве сукпас, недель санында орун дөжээн агаарладыр, дежурнуйлаар хүлээлгелерин долу күүседир, хүн чурумун шыңгыы сагыыр. Дневниктер, тетрадьтар чаңгыс аай ак саазыннар биле картаттынган турар. Номнар иштинде закладкалыг азы ажар ленталыг турар, оларнын иштинге чүве дыгывас, шокарлавас, үревес.

Хевин чараштыр кеттинер, уруглар бажынга ленталыг чоруур, орулган хевин боду даараар, септээр өөгүн илер, уруглар школага ак мойндуруктуг келир, үстүкү класстарның оолдары сорочкаларлыг болгаш костюмнерлиг. Кол-кол негелделер ол тур. Ай санында-ла эки түңнелдерлиг комнатага шилчип чоруур торгу вымпел биле кады долу наборлуг пластинкаларлыг патефон шилчип турар.

Эртенниң-не 10—12 шактарда эге класстарның өөреникчилери башкыларының удуртулгазы-биле бот кичээлди кылып турарлар. Бөлгүмнер ажылынга уругларны хандыкшылдыг хаара туткан, ол багай эвес түңнелдерни берип турар. Музыка бөлгүмү (удуртукчузу И. А. Мижит-оол) 20 ажыг кижини хаара тудуп турар. Музыка билбес уруглар ам 7 кижи баян ойнап билир, 3 кижи гармонистер кылдыр, 2 кижини мандолинге, 3 кижини гитарага өөредип алган. Спорт бөлгүмү (удуртукчузу Лукьянова З. А.) 45 уругларны хаара туткан, олар акробатиканың болгаш сула шимчээшкинниң нарын хевирлерин өөренип турарлар, ол ышкаш чурук тырттар бөлгүмде 10 ажыг, шыдыраага 20, литературада 18, танцыда 30 ажыг уруглар хаара туттунган. Ооң ангыда 7 бөлгүмнер бар. 52 уруглар болгаш оолдар чем кылып, 34 уруглар, оолдар хлеб быжырып өөренип турарлар.

Кышкы дыштанылганың үезинде 54 уруглар болгаш 6 башкылар тайгага оттулар ыяшты белеткээн. Ынчангаш бо чылын школага, интернатка оттулар 2491 ыяш белен, үстүкү класстарның 32 өөреникчилери аалдарынче чанмайн фермаларга ажылдап турганнар. Школаның дирекция чери өөреникчилериниң кылган ажылын үнелеп, оларны шаңнап турар. Коллективтиг кино көрүүшкүннери биске чүгле эки чаңчылды кижизидеринге дузалап турар. Эрткен чайын 20 өөреникчилер Шушенск чораан. Ам бо чылын бо чоруувусту катаптаар болгаш харын-даа 2—1 эң эки өөреникчивисти Москваже аян чорукка чорударын шиитпирлээн бис. Мындыг чоруктар кижизидилгеге улуг идиглиг болур. Мону боттандырарынга бистиң тургусканывыс ажылчы фондувус дузалап турар.

Ол бүгүнү кылыр аргавыс, күжүвүс бар. Үстүнде бодалдарывыс күүсеткенинден аңгыда школага уран чүүл көргүзүглеринге костюмнерни кылырынга, ам-даа музыка херекселдерин садарынга, бир эвес херек болза (ындыг мергежилдиг башкы турар болза) пионина-даа садарынга күрүнеден акша үндүрбес.

Бедик мөзүлелдиг сагылга-чурумну балыткаар турар мындыг чижек бар: тайгага ажылдап чораан чорааларның звено (3 өөреникчи) бүрүзү хүнде 7 кубометр ыяш белеткээр планын үргүлчү ажыр күүседип турган. Аңаа мындыг таварылга болган: ажылдап турганнардан 4 уруг аарый берген болгаш олар дүнекиниң 11 шакта билдине берген. А олар школазындан болгаш колхозтан 47 км ырак тайгага турганнар. Ынчалза-даа дыжын хараваайн, карангы дүне эзим, тайганы дешпилдир бодунуң эки туразы-биле аныяк спортчу 10-гу класcчы Мешпек Дайгыранза хаактыг халып киргеш эртен 10 шакта машинаны болгаш эмчини өөрүнге чедире бергеш, улаштыр ажылдап хүнзээш, нормазын ажыр күүсеткен.

Өөреникчилер Кадыр-оол, Кара-оол, Доржу, Дыртый олар парта үрепкеш, өзүн колхозтуң столярынга чаа кылдыр кылып эккелгеннер. Бисте элээди оолдар, уруглар боттарының бичиилерин эки ажаап турарлар.

Дыштаныр хүн санында класстар бир-ле дузалыг ажылды кылып турарлар, чижээ, январь 17-де 5, 8 класстарның өөреникчилери төп сүт-барааң фермазынга ооң чанында картофель тарыыр шөлүнге өтек төккен ферманың өдээн бөлүшкеннер. Кежээзинде башкы А. Б. Маадыр-оол «Делегейде эң-не демократтыг соңгулда системазы» деп лекцияны колхозчуларга номчаан, 8-ки класcчылар калбак программалыг концертти көргүскеннер, янзы-бүрү музыкалар, ырлар орай дүнге чедир кызыл-булуңга үргүлчүлээн. 6, 7 класстар № 2 фермага өдек бөлүп, кажааларны аштажып бергеннер.

Ынчалза-даа шупту-ла сагыш дег эвес. Башкыларның болгаш кижизидикчилерниң талазындан база коллектив чөвүлелиниң талазындан кичээнгей кошкак болур болза, ажыл эрегейлей бээр. Мооң ужурунда чамдык таварылгаларда өөреникчилерге хамаарыштыр элээн шыңгыы хемчегни ап турар бис. Чижээ, 7-ги класcчы С. бодунуң орнун өскелерни албадап эрттирип турганы дээш, 6-гы класcчы А.-ны кичээлдерден озалдааны, улуг туралыы дээш, Э.-ни чалгаазы дээш хемчег алган.

Интернатка кижизидилге ажылын күштелдирериниң кол чүүлү—башкылар-биле кижизидикчилерниң коллективиниң чаңгыс демниг күженишкининде болур. Бистиң школаларывыста интернаттарже баксылавас, чүгле «кичээл эрттирер» башкыларның дугайын облоно медереп билир үе келген. Школа интернадында кижизидикчи кадрларның хөй кезии бо чылгы азы эрткен чылдарда 10 класс дооскаңнар. Оларның хөй кезии кызып ажылдаарын күзезе-даа кижизидилгениң бөдүүн методикаларын безин билбес. Ынчангаш ындыг ажылдакчыларга оларны баш удур белеткээр курстарны башкылар билии бедидер институт организастаары чугула.

Бистиң мурнувуста сорулга улуг бар. Келир үениң чаагай кижизин кижизидерин, бүдүрүкчү күш-ажыл-биле өөредилгени холбаштырбайн боттандырарын бодаары-даа берге» деп В. И. Ленинниң өөредиин удуртулга болдурары бистиң хүлээлгевис.

Н. КУНЧУН,
Эрзин районнуң Бай-Даг ортумак школазының директору.

Башкылар хүнү

Чоокта чаа Чадаана, хоорайга Чөөн-Хемчик районнуң школалар башкыларының хүнү болуп эрткен. Аңаа колхозчу араттарның культуразын болгаш амыдырал-чурталгазын улам экижидер дугайында СЭКП райкомунуң секретары эш Дилгижектиң илеткелин башкылар улуг сонуургал-биле дыңнааннар. Хорум-Дагда, Хөндергейде болгаш Чадаана сумузунда школалар башкыларының бо талазы-биле идепкейлиг ажылдап турарын илеткелчи демдеглээн.

Хуралдың соонда Чадаананың № 1, Хөндергей болгаш Чыраа-Бажы школаларының бот-тывынгыр уран чүүл бөлгүмнериниң концертин чыылганнар улуг өөрүшкү-биле көргеннер. Ылангыя партияның ээлчег чок XXI съездизинге алдар кылдыр башкыларның кылганы монтажты көрүкчүлер улуу-биле сонуургааннар.

К. МАШПАК-ООЛ.

Интернатты шаңнаан

Бай-Тайга районнуң Кызыл-Даг школазында интернаттың ажылы сөөлгү үеде элээн экижээн. Ында өрээлдер аразынга арыг-шевер дээш социалистиг чарышты чорудуп турар. Чурттап турар өөреникчилерниң өөредилгезин экижидер дээш, бот кичээл үезинде башкылар оларга дузалаары-биле интернатта дежурнуйлаар чорукту организастаан.

Бо бүгүнүң түңнелинде өөредилгениң бирги чартык чылында өөредилге-кижизидилге болгаш арыг-шевер талазы-биле эки түңнелди чедип алганы дээш, СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомнуң шилчиир кызыл тугун чоокта чаа ол интернатка тывыскан.

Тукту хүлээдип берип турда өөреникчилер улам эки өөренирин хүлээнип турганнар.

К. ХЕРТЕК.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң 3—88, харыысалгалыг секретарьның, культура болгаш амыдырал килдизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый килдистериниң 3—68, чагаа килдизиниң база бухгалтерияның 3 — 65.

ТС—00635. Чагыг № 208. Культура эргелелиниң типографиязы.